بۆچ نەرمڕەیەکان لای چینە توندڕەیەکان دەگرن؟ … نووسینی: باربرا ف. وۆڵتەر

ئەم لایەنگیرییە پەیوەندی بە هزرەوە نییە

نووسینی: باربرا ف. وۆڵتەر
وەرگێڕانی: طاهر طیب أحمد (مامكاك)

جێی سەرسوڕمانێکی زۆرە کە لە دوای شەڕی ساردەوە چینە ئیسلامییە ڕادیکاڵەکان ، بە تایبەتیش ، سەلەفییە جیهادییەکان گەشەیان کردووە. سەلەفی جیهادی بزووتنەوەیەکی ئیسلاحی ئەوپەڕ پارێزگارە و لە پێناوی دامەزراندنی خەلافەتێك تێدەكۆشێت کە لە سەر بنەمای شەریعەت ڕێکخرا بێت. ئەو ڕێکخراوانە نکۆڵی لە دێمۆکراسی دەکەن و باوەڕیان وایە کە پەیڕەو کردنی توندوتیژی و تەقاندن terrorism ڕەوایە بۆ ئەوەی ئامانجەکانیان وەدی بێنن. پێش ١٩٩٠، تەنیا چەند چینێك جیهادی سەلەفی چالاك هەبوون کە بە پەنجەی دەست دەژمێردران. کەچی لە ٢٠٠٣ بە دوواوە، ژمارەیان گەیشتە ٤٩ ڕێکخراو.

بڵاوبوونەوەی ئەم چینە شیر بە دەستانە، مرۆڤ دەتاسێنێت، چونکی ئامانجەکانیان گەلێك لە هی سوننەکان ڕادیکاڵی radical ترە کە دەیانەوێ نوێنەرایەتییان بکەن. بە پێی ڕووماڵی ئەو ٣٨٠٠٠ موسوڵمانەی لە ٣٩ وڵاتدا، لە ٢٠١٣دا ناوەندی توێژینەوەی پیو Pew Research Center کردی، زۆرینەی سوننەکان دێمۆکراسیان لە کن لە ستەمکاری autocracy پەسندترە و زۆرینەیەکی زۆریان لە دژی ئەو کوتەکبەندییەن کە بە ناوی ئیسلامەوە دەکرێت. ئەگەر ئەو هەموو موسوڵمانە بە ئامانج و ڕێبازەکانی ئەو چینە توندڕەیانە قایل نینە، ئەدی بۆچ ئەو توندڕەیانە، چەندین هێندەی خۆیانیان لێهاتووە؟

وەڵامی ئەم پرسیارە ئەوەیە کە توندڕەیی بە ئاستەم پەیوەندی بە دین یان بە هزرەوە هەیە ؛ چونکە هەموو لە هەمووی تەنیا بە سیاسەت و ئاسایش بەستراوەتەوە. لەو ژێنگانەی کە بە خێرایی گۆڕانی

سیاسییان لە ڕوو دەدات و حوکمی قانونیان تێدا سنووردار و گەندەڵی باڵا دەست دەبێت، هاوڵاتییانی نەرمڕۆ بیانووی ژیرمەندانەیان دەبێت تا هزری ڕادیکاڵی ئەو چینانە پەسند بکەن. ئەمەش سەبارەت بە هەموو وڵاتێك ڕاستە، جا ئەو وڵاتە ئیسلامی بێت یان هەر فێی بە ئیسلامەوە نەبێت. ئەمە دیسان هەر ڕاستە، جا با زۆرینەی هاوڵاتیان باوەڕیان بە ئامانجە بنەڕەتی و ئایدیۆلۆژیاکانی ئەم جۆرە بزووتنانەوە هەر نەبێت. قیت بوونەوەی ئیسلامگەری ڕادیکاڵی radical Islamism بە هۆی فرەی لایەنگری هزری توندڕۆیانە نییە، بەڵکوو لە ڕەفتاری ئەو سوننە ئاسییانەوە پەیدایە کە لە کاتی تەنگانەدا پەیڕەوی دەکەن.

سوودی کەسی توندڕۆ The Extremist Advantage

کە شەڕی ناوخۆ بەرپا دەبێت، وەك ئەوەی لە چاد و عیراق و نایجیریا و مالی و پاکستان و سۆمال و سوریا و یەمەن، دەگوزەرێت، هاوڵاتی نەرمڕۆ ڕووبەڕووی دوو بژاردە دەبێت: یان لایەنێك دەگرێت و خۆی پەیدا شەڕ دەکاتەوە و یانیش بزاق دەکات دوورە-پەرێز دەمێنێتەوە. باشترین بژاردەش ئەوەیە کە خۆی بەو دەستە چەکدارەوە هەڵبواسێت کە گەلێك لەگینە شەڕەکە بباتەوە و چاکسازییەکی سیاسی ڕاست پێك بێنێت. پشتیوانی کردنی لایەنی سەرکەوتوو، تاکەکان دەپارێزێت لەوەی کە لە پاش شەڕەکە تۆڵەیان لێ بکرێتەوە و لایەنگری ئەو چینەش کە پەیمانی چاکسازی دەدات ئەگەری گۆڕانێکی سیاسی ئەرێنی دەکایەنێت. لە هاوڵاتیان نازانن کە سەر دەکەوێت یان ئەوەتا براوە، کە ڕەشمەی دەسەڵات دەگرێت، چۆن ڕەفتار دەکات.

ئەم ستراتیژە لە قازانجی چینە توندڕۆیەکاندایە. هزری توندڕۆیی چینێك قیەتاو دەکات تا ئەو توندڕۆیانە گردەنەوە (تەجنید بکەن) recruit کە گەرەکیانە بە ماوەیەکی درێژتر و بە شێوەیەکی توندتر لە میانڕۆیەکان بجەنگن. ئەو جەنگاوەرە دەمارگیرانە یارمەتی دەستە جەنگاوەرەکانیان دەدەن خێرا شەڕەکان ببەنەوە و خۆیان بە خۆڕاگر و کاریگەر ناوزەد بکەن. ئەنجامەکە جۆرێك لە پاداشتە وەریدەگرن: ئیماندارە ڕاستەکان، لەبەر خۆبەختکردن و باوەڕی بتەو و نەگۆڕی بە کێشەکەیان، لە پێشدا پەیوەندی بەو توندڕۆیانەوە دەکەن؛ ئینجا تاکە کەسە کاراکان دەچنە بن باڵیان؛ چونکە دێنە سەر ئەم باوەڕە کە ڕەنگە ئەو چینە سەر بکەون. سەبارەت بە سوریا، ئەمە پێ بە پێستی باوەڕی وڵیەم مەکانتس بوو؛ مەکانتس پسپۆری بواری تەقاندنە و دەڵێت: سەرکەوتنە زووەکەی دەوڵەتی ئیسلامی (یان داعش) متمانەی لە کن زۆر لە جەنگاوەرە دیرینەکانی سەر بە سوپای سوریای ئازاد

پیدا کرد و وای لکردن ک ل دستکانی خیان یاخی ببن و پیوندی بو چت جیهادییانو بکن ک وایانزانی پاری پتریان هی و کتریشن.

هاوتییانی نرمش مبستییان پشتیوانی ئو چین بکن ک ئگر بن سر حوکم نگ هر وك پشان چن بوون هروها پاك بمننو و گندی نکن. دنیا بوون لو چینی ک ل کاتی دستات ورگرتندا، دادپروری دمننو، تا ئو پ ئستم. خ ئگر سرکرد یاخییکان ل استیدا ئزور (طموح) ambitious و چاوچنکیش بن، بام هشتا هر هاندریان هی و یژن ئمان لو بژاردی جیاوازن ک ئستک فرماندارن و ئارزووشیان گانکاری سیاسی فراهم بکن. لو وتانی ک دستاتی جبجکار کمتر لپچینوی دگدا دکرت، ئم باو ک دستاتداری ب کردار ل دستا تکی لابدرت.

دیسانک شایستی بین ک هزری توند “پشت – ل ب چین توندیکان – دادنتو” . یکمین – وا ل توندیکان چاو دکرت ک زرتر ل میانیکان، نکووی ل ککوتنی مامناوند بکن و بمش حکومتکان ناچار دکن ک پشنیازی باشتر پشکش بکن. ل بر ئمی ک فستنییکان، لمیانی دانوستانیان دگ ئیسرائیل، حماسیان ل دستاتداری فستنی ل لا پسندتر. دووممین – پسند کردنی هر هزرکی توند وا نیشان ددات ک سرکردی ئو چین یاخیی توندی هر تنیا چاوی ل گدانی دستات و دوممندی نیی و ئگر ئو ئایدیلژیی ل سرکردکانی خواست قوربانی مزنی بدن و بن و هزار بمننو، ئو هشتا پتر ئم دسلمنت. ئوسام بن لادن باشترین بگی ب ئم نیشان دا، چونکی هموو دیانزانی ک ئو، ل پناوی جنگدا، وازی ل سامان هنا بوو. ل کتاییدا – چین توندی دینییکان، ل زر بابتدا، ئامرازی دادپروری تایبتی خیانیان هبوو، ئو ئامرازش فتاری خراپ هشتا پتر دخات بر نشتری لپچینو. ب نموون، توندیextremism ئیسلامییکان فیقهکی بربوی تایبتی خی پیو دکات. وا دیار بوو ک سرکردایتی قاعید باش لم قازانج گیشتبت، بیی سری لو هرمان گرت ک دانیشتووانکانیان پیوستییان ب بنمای حوکمانی هبوو. ل ناو جقاک دیندارکاندا، لاینی سیمیش هی ک متمانی پدکرت: دشت ئیمام و موفتی و ئایتوایکان قیان ل همن و ململانیکان خاو بکنو و سرکردان تنب بکن

کە دەسەڵاتەکانیان بە خراپی بە کار دێنن.

بنبڕ کردنی توندڕۆیی Ending Extremism

تاکەکان پێویست ناکەن باوەڕیان بە ڕاقە کردنێکی بنەڕەتی ئیسلام هەبێت تا پشتیوانی چینێکی توندڕۆ بکەن. ئەمەش هەمای گەورەی بۆ ستراتیژی دژە تەقاندن هەیە. قایل کردنی ئیماندارە ڕاستەقینەکان بۆ ئەوەی پەیوەندی بەم بزووتنەوانە بکەن، ئەرکێکی ئەوپەڕی ئەستەمە، بەڵام قایل کردنی میانڕەوەکان ئەوەندە دژوار و ئەستەم نییە.

باشترین ڕێگە بۆ بنبڕ کردنی پشتیوانی میانڕۆیەکان لە ڕێکخراوەکانی وەك قاعیدە و داعش ئەوەیە کە هانی چارەسەر کردنی ئەو شەڕە ناوخۆییە سیاسیانە بدەین کە بەردەوامی بەو چینانە دەدات و دەیانحەوێنێتەوە. چارەسەرە سیاسییەکان هەوێنی سەلەفی جیهادینە. ئەو ڕێککەوتنانەی دەسەڵات دابەش دەکەن ململانێی دژواری سیاسی بنبڕ دەکات. لە کن نەرمڕۆیەکان، بابەتەکە ئەوە نییە کە پشتی کام چین بگرن، بەڵکوو لەوە خۆی دەنوێنێت ئایا دەبێت ڕۆڵێکیان لە ناو حکومەتدا هەبێت یان لە شەڕدا بەردەوام بن. باشترین بژاردە ڕەوشەنە. هەرکە نەرمڕۆیەکان نمایندەی سیاسی وەدەست دێنن، بناغەی پشتیوانی کردنی چینە توندڕۆیەکان لەژ دەبێتەوە. ئەمە دەقاودەق ئەوە بوو کە لە دووای مۆر کردنی ڕێککەوتنی گود فرایدەی Good Friday Agreement لە ١٩٩٨، دەگەڵ چینە مەیلەو سەربازییەکانی ئایرلاندی باکوور هاتە کایەوە. زۆربەی چینە ڕادیکاڵەکانی ئایرلاند چەکەکانیان دانا و ڕادەی توندوتیژی بە شێوەیەکی زەق و دیار کەمیکردووە. ئەمەش کە داعش سوننەکانی عیراقی وریا کردەوە تا لە دەنگدانەکانی ئایاری ٢٠١٨ خۆیان وە دوور بگرن، مرۆق دەتاسێنە و دەنووسێت کە “ناوەندەکانی دەنگدان و ئەوانەی لە ناو ئەو ناوەنداندان دەبنە ئامانجی شمشێرەکانمان.” ئەم دەستە لەوە نەدەترسان کە ئیماندارە ڕاستەقینەکان لە دەست بدەن. بەڵکوو لەوە دەترسان نەکا میانڕەوەکان لە دەست بدەن.

پێویستە وڵاتە یەکگرتووەکان یارمەتی ئەو حکومەتانەش بدات کە دەنێو ناوچەی ململانێدانە تا دەسەڵاتی ڕاپەڕاندنیان گەشە پێ بدەن و بەهێزتریان بکەن. نەبوونی ڕێگەیەکی گونجاو بۆ پشکنینی سەرکردە عارەبەکان و ئەو گەندەڵییە لە ڕادەبەدەرەی وا لە ئارادا هەیە، دەیان ساڵە بووەتە کەسایەتی ئەم حوکمداریانە و زۆربەی سوننەکان باوەڕ بەوە ناهێنن کە سەرکردە نەرمڕۆیەکانیش، هەرکە دەسەڵاتیان

وەرگرت، مایەپووچ دەرناچن. بە هەڵکەوت نییە ئەو ئایدیۆلۆژییەی کە جەخت لە ڕەوشت و داد دەکاتەوە لە هەرێمەکەدا دەرکەوتووە کە حکومەتە سەرکوتکەر و فرە خراپەکان لێی باڵا دەستن. وەبەرهێنان لە توکمە کردنی حوکمی قانون و پشکنینی هێزدار و پارسەنگ کردنی لایەنی سیاسیدا پەیوەستی بە سستەمێکی لاوەکی دادپەروەری ناهەڵەت و بیانووی پشتیوانی کردنی چینە توندڕەیەکان خاو دەکاتەوە. ئەمە بە قسە ئاسانە. لەگەڵ ئەمەشدا، وڵاتە یەکگرتووەکان جۆرە سەرکەوتنێکی لە هاندانی هاوپەیمانەکانی، کۆریای باکوور و تایوان، بۆ ئەنجامدانی چاکسازی وەدەست هێناوە. هەرچەندە حوکمی قانون بەهێزتر بێت، ئەو هەندە ئەگەری لایەنگری توندڕەیی بەرتەسکتر دەبێتەوە.

ڕێگەیەکی دیکەی بنبڕ کردنی چینە توندڕەیەکان بەرینگاربوونەوەی پڕوپاگەندەکانیانە. سەلەفییە جیهادییەکان، بە لای کەم، هەندێك لە نەرمڕەییەکانیان بەوە قایل کردووە کە گەلێك لەگینە، ئەوان سستەمێکی سیاسی دادپەروەرتر لە هی نەیارەکانیان دابمەزرێنن. یەك لەو ڕێگایانەی ئەم قسەیەکەی پێ پەرچ بدرێتەوە ئەوەیە، ئەو نموونانە بخرێنە بەر چاو کە زۆر جاران ئەو حاکمانەی ئەو ڕێسا و بنەمایانە پەیڕەو ناکەن کە خۆیان پڕوپاگەندەیان بۆ دەکەن، زیندانی کراون. نموونەیەکی زەقی ئەو پڕوپاگەندەیە ڤیدیۆیەکەی ٢٠١٤ی ئەبوبەکر بەغدادیی سەرکردەی داعشە، کە لەو دەمەی لە ئیماندارانی دەخواست لە عیراقەدا جیهاد بکەن، خۆیشی سعاتێکی ڕۆلێکس ROLEXی لە قامکەدا بوو. وڵاتە یەکگرتووەکان دەشتوانی دەسەڵاتدارە نەرمڕەییەکان (گەلەکیان سەرەك عەشیرەتن) هان بدات تا پێش لە ڕەوایی (شەرعییەتیی) ئەو سەرکردە ڕادیکاڵانە بگرن کە هەوڵ دەدەن وشکەسەفیاتییەکانیان بۆ قازانجی خۆیان بەکار بەرن. ئەمە بە ڕاستی ئەوە بوو کە لە ڕاپەڕاندنەکەی ئەنبار ڕوویدا، کاتێك کە وڵاتە یەکگرتووەکان دەگەڵ سەرکردەی خێڵەکانی ئەو پارێزگایە لە دژی القاعدة في بلاد الرافدين، کاری کرد.

ئایدیۆلۆژیای توندڕەو هەمیشە سەرنجی هەندێك لە باوەڕداران بۆ خۆی ڕادەکێشێت، بەڵام لەو کاتانەی کە دۆخەکە تەماوی و پشێوە، هزری نەرمڕەییەکانیش هەڵدەمژێت. ئەگەر وڵاتە یەکگرتووەکان بشێت ئەو دۆخانە بگۆڕێت کە پشتیوانی کردنی ئەو چینانە بکاتە بژاردەیەکی هزرمەندانەی هاوڵاتی ئاسایی، ئەو کات ئەستەم دەبێت هزری توندڕە زیندوو بمێنێتەوە.

سەرچاوە:

گ□قاری کاروباری دەرەوە، مانگی حوزەیرانی ٢٠١٨
https://www.foreignaffairs.com/articles/2018-06-18/why-moderates-support-extreme-groups

https://www.foreignaffairs.com/articles/2018-06-18/why-moderates-support-extreme-groups
مامۆستای بابەتی زانستی سیاسییە لە زانکۆی کالیفۆرنیا – سکولی سانتیاگۆ تایبەت بە ستراتیژی و سیاسەتی جیهانی.
https://www.annualreviews.org/doi/abs/10.1146/annurev-polisci-060415-093921
https://www.foreignaffairs.com/articles/syria/2015-11-24/what-salafism
https://www.mitpressjournals.org/doi/pdf/10.1162/ISEC_a_00292
https://www.foreignaffairs.com/articles/syria/2018-02-27/why-civil-wars-are-lasting-longer
https://www.foreignaffairs.com/authors/william-mccants
کورد دەڵێت: -“پشتی بۆ داناوە” واتا یارمەتی سەر خستنی دا.
https://www.foreignaffairs.com/foreign-affairs-report-after-osama-bin-laden
https://www.foreignaffairs.com/articles/middle-east/2017-12-22/jihadist-threat-wont-end-isis-defeat
https://www.foreignaffairs.com/articles/world/2018-04-25/how-elections-can-lead-peace
https://www.foreignaffairs.com/articles/middle-east/digital-counterinsurgency

---

مەرگی دڵداری شاعیر لەشیعرێکی زەینەب خاندا… سەدیق سەعید

ڕواندزی

لاوندنەوەو شینگێڕان وەك دۆخێكی دەروونی و هەستێكی غەمگین، كەدەرەنجامی ڕووداوێكی دڵتەزێن یان كۆست و خەمێكە، ڕەگێكی درێژی لەنێومێژووی گەلی كوردهەیە و سەرەتاكانی دەگەڕێتەوە بۆ داستان و گێڕانەوەو حیكایەتە میللی و فۆلكلۆرییەكان. كەتیایدا مرۆڤ لەبەرامبەر كۆستی لەدەستدانی ئازیزێكیدا، لاواندنەوە و شینی كردوەو لەڕێگەی ئەودەربڕینانەوە،گوزارشتی لەوهەستە غەمگینییەی خۆی كردووە. كوردبەدرێژایی مێژوو ڕووبەڕووی نەهامەتی و چەوسانەوەی زۆربۆتەوە. ئیدی تاڕادەیەكی زۆرئەدەبەكەشی ڕەنگدانەوەی ئەوكارەساتانەبووە. بۆیە دەبینین لەئەزموونی شیعری كوردیدا، گوزارشت كردن لەكارەساتەكان و ڕەنگدانەوەی ناخۆشییەكانی ژیان، وەك گوتارێك ئامادەیی هەبووە. كەبێگومان شین و لاوانەوەش وەك هونەرێك دەچنە چوارچێوەی ئەو گوزارشتكردنەوە. ئێستاش هونەرەكانی شین و لاواندنەوەی ئازیزەكانییان لەلایەن ئافرەتانەوە لە بۆنەو پرسەكان دەبینرێت. كەڕەنگە لەئاستی هونەری و بونیادی واتاییدا، لەئاستێكی سادە دابن. وەلێ لەناوەڕۆكدا گوزارشت لەوكۆستە دەكەن. بەتایبەتیش شینی خوشك بۆبراكەی. لەوڕوانگەیەشەوە یەكێك لەوشیعرانەی هەڵگری ئەوگوتارەیە، شیعرێكی (زەینەب خان)ی ژنە شاعیری دیاری كوردە كەبۆ مەرگی دڵداری شاعیری نووسیوە. لەڕاستیدا نەك تەنها ئەوشیعرە، هەموو شیعرەكانی نێو ئەودیوانە شایستەی لەسەر وەستانن. چونكە شیعرەكان لەئاستی فۆرم وناوەڕۆكدا، گوتارو مانا، شیعری جوانن. خوێنەر كاتێ ئەوشیعرانە دەخوێنێتەوە، بەرتوانای شیعری شاعیرێكی ژن دەكەوێت كەلەسەرەتاكانی سەدەی ڕابردوودا، شیعری نووسیوە وتوانای شیعری لەشاعیرە پیاوەكان كەمترنەبووە. بەڵكوبەشیعر گوزارشتی لەبارودۆخی كۆمەلگای ئەوكات كردووەو پەیامێكی كۆمەڵایەتییانە لەشیعرەكانی دەبینرێت.

كەئامانج لێی پێشخستنی كۆمەلگایە. بێگومان ئەمەش زادەی ئەو ژینگە كۆمەڵایەتی و پەروەردەیەی ئەوشارەیە كە ئەو شاعیرە تیایدا ژیاوە كەبەشاری ئەدیبان و ڕۆشنبیران ناسراوە. بۆیە كۆكردنەوەی ئەوشیعرانە و چاپكردنیان لەدیوانێكدا، دەروازەیەكی گرنگ دەكاتەوە بۆخوێنەران بەڕووی شاعیرێكی گومناوی ژن، كەتوانایەكی شیعریانەی جوانی هەبووەو ئەمەش لەشیعرەكانیدا دەبینرێت. لەشیعری (شیوەنی دڵدار)دا زەینەب خان شیوەن بۆمەرگی دڵدارەكات و لەشیعرێكدا كەتەنها لەدەدێڕ پێكهاتووە، گوزارشتی لەهەست وسۆزی خۆی

کردووەلەدوای مەرگی براکەی. مردنی دڵداری شاعیر نەك تەنها بۆ بنەماڵەکەی، بەڵکو بۆگەلی کوردیش جێگەی نیگەرانی و پرسیاربوو. چونکەلەلایەکەوە مردنەکەی کتوپڕبوو، لەلایەکی تریشەوە بەداخەوە دڵدارلەتەمەنێکی یەکجارگەنجی ماڵئاوایی لەژیان کردوو گەرمەرگ مەودای دابوایە، دەیان شیعری دیکەی هاوشێوەی(ئەی ڕەقیب)و(خەندەکەی بای)دەنووسین. هەمیشەش مەرگی ئازیزان لەتەمەنێکی زوودا، پترمایەی خەم و کەسەری قوڵە. بۆیە مەرگی دڵداریش بۆزەینەب خان وەك شاعیرێك شتێکی دەروونی گەورە بووە. کەتیایدا لەڕێگەی ئەو شیعرەوە گوزارشتی لەوخەمەی خۆی کردووە.لەودەقەدا، پەیوەندی شاعیر بەمەرگی دڵدار، پەیوەندی خوشك و برایەك نییە.بەڵکوپەیوەندی دوو مرۆڤە. ئەمەش دەلالەت لەوەدەکات کەشاعیر شین بۆ مەرگی مرۆڤێك دەکات بەرلەبراکەی. واتە دنیابینی شاعیردنیابینییەکی مرۆڤانەیە. ڕووداوەکە لێرەدا مەرگی مرۆڤێکە، کەلەتەمەنێکی گەنجی دەمرێت.بەڵام مرۆڤێك بەمردنی هەر لە خۆی و خوشکەکەی ناچێت، بەڵکو لەگشت توێژەکانی دیکەش دەچێت. چونکە دڵدار شاعیر و هاوکات دەرچووی کۆلیژی مافیش بووە. ئەمەش ئەو شوناسە بەومرۆڤە دەبەخشێت کەئەوەی مردووە کەسێکی ئاسایی نییە، بەڵکو ڕۆشنبیرێك مردووە. بەتایبەتیش لەزەمەنێك کەزەمەنی دواکەوتوویی کۆمەلگە بووە.بۆیە لەسەرەتای شیعرەکەیدا شاعیر دەڵێت:_

شەهسواری عەرشی کوردو یونسی دڵدارم ڕۆ…
قەلەمی عیلم وئەدەب و شکۆفەی بەهارم ڕۆ..

بێگومان، وەك دیارە دڵدار لە هەڵەتی گەنجیەتیدا کۆچی دوای دەکات. لێرەوەش شاعیر مەرگی دڵداردەبەستێتەوە بەشکۆفەی بەهار. ساتی کرانەوەی شکۆفە، ساتێکی کورت و ڕاگوزەرە. بەهاریش وەك یەکێك لە چواروەرزەکانی ساڵ، گەرچی جوانترین وسەرنجراکێشترین وەرزی ساڵە لای مرۆڤ لەڕووی ڕوحی و دەروونییەوە، بەهەمان شێوە ئەویش تەمەنی کورتە. واتە وەرزێکە، بەزوویی دەست پێدەکات و بە خێراییش کۆتایی دێت. لەڕوانگەی زەینەب خانی شاعیر، مەرگی براکەی هاوشێوەی شکۆفەی بەهاربووە. بەڵام جیاوازییەکە لێرەدا لەوەدایە، کەدوای کۆتایی هاتنی هەروەرزێکی بەهار، بەهارێکی دیکە دێتەوە. بەڵام مردنی مرۆڤ، کردارێکی حەتمییەو ئیدی تاهەتایە ون دەبێت.بەڵام وەك ئاماژەمان پێدا ئەوەی لێرەدا دەمرێت هەر تەنها مرۆڤێك نییە، بەڵکو لەگەڵیشدا قەڵەمێك دەمرێت. دیارە قەڵەمیش هێمایە بۆ خوێندەواری و فێرکردن و هوشیارکردنەوی کۆمەڵگە. کەواتە بەمەرگی دڵدار کورد هەرتەنها مرۆڤێك لەدەست نادا، بەڵکو ڕۆشنگەرێك و نوێخوازێك و کەسێکی هوشیاریش لەدەستدەدا. لێرەوەش ئەوەی دەمرێت

هەرتەنها جەستەو بوونی مرۆڤێك نییە، بەڵكو شوناسی هزریشە. بەمانایەكی تر، ئەوەی وندەبێت تەنها جەستە وژیانی مرۆڤێك نییە، بەڵكو لەگەڵیشدا قەڵەمێك و پەیامێك وندەبن، كەڕەنگە هەزاران خۆزگەیان لەناخدا بێت. بەڵام پرسیارلێرەدا ئەوەیە كەئەركی ئەو قەڵەمە هەرتەنها بۆ ناسینەوەی شوناسی كەسێك بووە كەناوی دڵداربووە؟ یاخود هەڵگری ماناو دەلالەتی تربووە؟ بەدەربرینێكی تر، شاعیر بۆچی بۆمردنی شكۆفەی ئەوبەهارەو ئەوقەڵەمە دڵ پڕ لەحەسرەتە؟هەرتەنها لەبەر ئەوەی برابچووكی بووە؟ یاخود پەیوەندی بەپرسی تریشەوە هەیە؟ لەدوونیوە دێڕی دوای ئەو دوودێڕەی یەكەمدا، خوێنەر ئەركی ئەو قەڵەمە دەبینێت كە مردووە. بۆیە ئەمجارەیان شاعیر دەڵێت:_

سوورەتی قەومی خۆی كێشا بۆ ئەجیالی پاشی خۆی..
دڵ بەرەحم ومیهرەبان و سوارچاكی نازدارم ڕۆ..

لێرەدا ئێمە ئەركی ئەو قەڵەمەمان بۆ دەردەكەوێت، كەلە سەرەتای شیعرەكەدا شاعیر بەحەسرەتەوە باسی لەدەستدانی دەكرد.ئەویش كێشانی سووڕەتی قەومی خۆی بووە. ئەركی شاعیر ناساندنی نەتەوەو مێژووی گەلەكەی بووە، بەنەوەی دوای خۆی. بۆیە كاتێ ئەو قەڵەمە دەڕوات، ئەوناساندنەش لێرەدا كۆتایی دێت.بەمەش هەموو ئەو خەونانەی شاعیریش كۆتاییان دێت كەدەشێ لەوتەمەنە گەنجییەی خۆیداخەونی پێوە بینیبن. بەڵام ئاخۆ مردن وەك دواچارەنووسی هەمووبوونەوەرێك، ڕێگە دەدا بەو هەمووخەونانەمان بگەین؟ شاعیر لەنیوە دێڕی دووەمدا، وەسفی لایەنی كۆمەلایەتی و مرۆیی دلدار دەكات. بۆیە بەكەسێكی دڵ بەڕەحم و میهرەبان دەیناسێنێت. دیارە زەینەب خان خوشكی گەورەی شاعیر بووە. وێرای ئەمەش بەمنداڵی سەرپەرشتی و چاودێری دڵداری كردووە. بۆیە دەشێ لەنزیكەوە لە سایكۆلۆژیەت و ژیانی كۆمەڵایەتی دڵدارشارەزابێت.ئەو پەیوەندییە نزیكیەش بۆتە هۆكاری ئەوەی كەدوای مردنی بەو شیعرە لاونەوە و شین بۆمەرگی براكەی بكات. گەرسەرنج لەمێژوو و زەمەنی نووسینی شیعرەكەش بدەین، دەبینین ئەوشیعرە لەساڵی 1948 نوسراوە. خودی دڵداری شاعیریش لەمانگی تشرینی دووەمی هەمان ساڵ كۆچی دوای كردووە. واتە نووسینی شیعرەكە دەكەوێتە چەند ڕۆژێكی كەمی دوای مەرگی دڵدار. ئەمەش ئاست و ئەندازەی كاریگەریەتی مەرگی براكەی بەسەرژیانی زەینەب خانی شاعیردەردەخات.بەوەی كەڕووداوەكە بۆ ئەوەندە كاریگەربووە، لەماوەیەكی كورتدا و لەژێركاریگەریەتی ڕووداوەكە، ئەوشیعرە دەنووسێت كەشین و لاوانەوەیە. دوای ئەمە، شاعیر فاكتەرەكانی مردنی دڵدار باسدەكات. ئەگەر مردن دوا وێستگەی ژیانی هەموومان بێت و

هەڵبەتە هەموو بوونەوەرێکیش دواجار مردن دواچارەنووسیانە، ئەوا لەڕوانگەی شاعیر مردنی دڵدار پەیوەندی بەهۆکای ترەوە هەبووە.واتە هەر ئەوە نییە مرۆڤێك کۆتایی بە ژیانی دێت و دەمرێت. بۆیە شاعیر لەوێنەیەکی دیکەی شیعریدا،مردنی براکەی دەبەستێتەوە بەجەهل و نەبوونی دەوڵەت. کاتێك دەڵێت:_

لە حەسرەت جەهالەت و لەقەهری بۆ دەوڵەتی کورد..
سەحەت و روحی خۆی دانا..
فەخرە بۆئەو غەرقی حوببی نیشتمان بوو..

دڵدار، لەسۆنگەی خەم خواردنی بۆ بوونی جەهل و هاوکات نەبوونی دەوڵەتی کوردی، سەرەتا تەندروستییەکەی و دواجار ڕوحی خۆشی دانا. نەبوونی دەوڵەت و دیاردەی نەخوێندەواری و ناهوشیاریی و دواکەوتوویی کۆمەلگە، دەبنە هۆکاری ئەوەی دڵدار بمرێت. ئەو چونکە کەسێکی هوشیارو خوێندەواربووە، ئیدی لەهەموو کەسێك زۆرتر درکی بەدیاردە کۆمەڵایەتیەکانی کۆمەڵگەکەی کردووە. هەمیشە بۆ ڕۆشنبیران و ڕووناکبیران، دیاردەکانی کۆمەلگە جێگەی ڕەخنە گرتنن. ئەمە وێرای ئەوەی کەنەبوونی دەوڵەتیش هەر تەنها خەونی دڵدار نییە لەسەردەمی خۆی، بەڵکو ئێستاش خەونی ملیۆنان مرۆڤی کوردە کەبەداخەوە هەزارانیان هاوشێوەی دڵدار ئەو خەمە لەگەڵ خۆیان دەبەنە ژێر گل.بەڵام ئەوەی بۆ دڵدار ماوەتەوە دوای مەرگی، سەرمایەکی یەکجار گەورەیە ئەویش نعرۆبوونیەتی لە خۆشەویستی نیشتمان. شاعیرێك دوای ئەوەی هێندە نیشتمانەکەی خۆی خۆشدەوێت، بەداخەوە بەو ئاواتە ناگات و دەچێتەژێر گڵ.بەڵام شانازییەکی گەورە دوای خۆی جێدەهێڵێت، کەغەرق بوونیەتی لە حوببی نیشتمان.ئەم خۆشەویستییەش دەبێتە شوناسێك بۆ ناسینەوەی دڵداری شاعیر دوای مەرگی. لەدوا کۆپلەی شیعرەکەشیدا، زەینەب خان ڕووداوی مەرگی دڵدار، بەخەمێکی گەورە دائەنێت. خەمێك کەوەك تیرێك جەرگ و قەلبی کون کون کردییە.هەروەك خۆشی دەڵێت:_

جەرگ و قەلبی کون کون کردم جەفای تیری هیجرانی ئەو..
هەر بە قسە و گوفتار خۆشە بڵێم خەونی هەزارم ڕۆ…

شاعیر مەرگی براکەی لەوە قوڵتر دەبینێت کە بەوشە بتوانێ گوازرشتی لێبکات. بەبڕوای ئەو ئەوە کارەساتێکە زمان ناتوانێت وەسفی بکات. بۆیە ئەندازەی ئەو خەمە گەورەیە تەنها لەناخی خۆیدایە. ئەو بەهۆی ئەو مەرگەوە، جەرگ و دڵی کون کون بووە. هاوکات نەك خەونێك هەزاران خەونیشی لەگەڵ کۆچی براکەیدا هەڵدەوەرن. دیارە زەینەب خان، هەم خوشکە گەورەی دڵدار و هەمیش سەرپەرشتیارو بەخێوکەری

بووە. بۆیە لەنزیکەوە پەیوەندییەکی ڕوحی لەگەڵدا هەبووە کە دواجار بەمەرگی، ئەو کاریگەریەتە قووڵە جێدەهێڵێت. لەکۆتاییدا دەستخۆشانە لەمامۆستا عەبدوڵا زەنگەنە دەکەم بۆ کۆکردنەوەو ئامادەکردنی ئەو دیوانە جوانەی ژنەشاعیرێکی کوردی گومناو…

*ئەم بابەتە لە ڕۆژنامەی هەولێر ژمارە(2871) لە ڕۆژی 26_6_2018بڵاوکراوەتەوە…

بۆچی مێش کرێچی ناو شەکردان نەبێت ؟* بەرەو گفتوگۆیەکی ڕەخنەیی – 1 … غەمگین بۆڵی

هەمیشە مافی ئەوەمان هەیە پرسیار بکەین
بەشی یەکەم

ئەگەر لە دیدگەی (ڕۆلان بارت)ەوە لە پرۆسەی دەق بڕوانین، ئەوە لەسەروەختی نووسین و بڵاوبوونەوەی دەقدا نووسەری دەق دەمرێت و تەنیا دەقی نووسەر دەمێنێتەوە. بۆیە ئەوەی دەدوێت دەقی بەردەستە، یان دوورتر بڕوانین زمانی دەقە، وەلێ ئایا نووسەر (شاعیر) ئەو کاتە مافی ئەوەی نییە خوێنەر بێت و وەك خوێنەرێك لە بارەی گوتراوەکان لەبارەی دەقەکەیەوە پرسیار بکات؟ منی خوێنەر مافی خۆمە دەستپێکی گفتوگۆیەکی کراوە و قووڵ لە ڕێگەی پرسیارکردنەوە دابمەزرێنم. وەلێ بە پاساوی بێ بنەما و دوور لە پڕەنسیپی کاری ئەدەبی و بەبێ ئەوەی گوتارەکە ببین و بیخوێنەوە، گوتارەکە بۆ بڵاوکردنەوە لە گۆڤاری (شیعر) ڕەتکرایەوە.

ئایا دەلوێت گوتارێك بەر لەوەی بخوێندرێتەوە، بڵێین: بڵاونابێتەوە؟! ئایا وەك پرنسیپێکی ئەخلاقی نەدەبوایە گوتارەکە بخوێنرێتەوە لەلایەن ئەو ستافەوە و دوای تاوتوێی کردن لەبارەیەوە ئەوکات بڕیاری بڵاوبوونەوە و بڵاونەبوونەوەی لەسەر بدرێت؟ لەبەر ئەوەی بەردەوام بڕیاری پێشوەختە دەدەن لەبارەی ئەزموونی

شاعیرانەوە، ئەمەیش درێژکراوەی هەمان ئەو ئەزموونە ناشیرینەیە. ئایا دەشێت بپرسین: پاساوی بڵاونەبوونەوەی ئەم گوتارە چییە؟ ئایا کەسێك گوتارێکی نەخوێندبێتەوە، دەتوانێت بڕیاری لەسەر بدات؟ ئایا ئێوە چۆن بڕیاری بڵاونەبوونەوەتاندا؟ ئایا بڕواتان بە ڕەخنە هەیە، یان ئەوەتە تەنیا بڕواتان بە گوتارەکانی خۆتان هەیە؟ ئەگەر کەسێك ڕەخنە بگرێت، دەبێت بڕوای بە بوونی ڕەخنەیش هەبێت، ئەی ئەگەر بڕواتان بە بوونی ڕەخنە نییە و ڕەخنە قبووڵ ناکەن و دەرفەتی بڵاوبوونەوەی بۆچوونەکانی ئەوی دیکە نادەن، ئایا هەبوونی ڕەخنەکانتان لە کوێ دایە؟ ئایا مافی شاعیر نییە لەو شوێنە (گۆڤارە) ی لەسەری دەنووسرێت، وەڵام بداتەوە؟ ئەی ئەگەر نووسەرێك بابەتێکی ڕەخنەیی لە بارەی نووسینەکانتانەوە نووسی، بڵاوی دەکەنەوە؟ ئەگەر وەڵامەکە (بەڵێ)یە و پرەنسیپی کاری گۆڤارەکەتان هونەری ڕەخنەگرتنە، ئایا بۆچی ئەم گوتارەتان بڵاونەکردەوە. ئایا بۆچی ناتوانن ئەم گوتارە بڵاوبکەنەوە؟ جگە لەوەی ئەوە گوتارێکی ڕەخنەیی نییە، بەڵکوو گوتارێکی پرسیارییە. ئایا دەتوانن لە خۆتان بپرسن: ئایا بۆچی ناتوانن ئەم گوتارە بڵاوبکەنەوە؟

لە ژمارە شەشی گۆڤاری شیعردا بەناونیشانی (بەرەو وێرانەیەکی شیعریی، سەبارەت بە شیعری "غەمگین بۆڵی") بە پێنووسی بنووس (ئارام سەدیق)ە لەبارەی هەردووك کتێبەکەمەوە نووسراوە.(1) جێگەی ئەوەیە چەندان پرسیار ڕووبەڕووی بنووسی گوتارەکە بکەینەوە. لەبەر ئەوەنا کە ڕەخنە لە ئەزموونی شیعرییم گیراوە، بەڵکوو لەبەر ئەوەیە کە چیتر بەناوی ڕەخنەی ئەدەبییەوە قسەی سواو و دوور لە میتۆدی رەخنەیی و بنەمای زانستی ئەدەبی فڕێنەدرێنە ناو بڵاوکراوەی کوردییەوە.
لێرەدا دەبێت ددان بەوەدا بنێم کە بۆ ئەم گوتارەم سوودم لە چەند گوتار و نامەیەکی نووسەر و ڕۆماننووس (کاروان عومەر کاکەسوور) وەرگرتووە. ئەمجۆرە نووسینەیش سەرەتا هەر لە ڕێگەی (کاروان عومەر کاکەسوور)ەوە هاتە ناو ئەدەبیاتی کوردییەوە و لە ڕێگەی چەند گوتار و نامەیەکی تایبەتییەوە.

ئەمجۆرە نووسینە هێندەی مەبەستی دامەزراندنی پرەنسیپی پرسیارکردنە، هێندە عەوداڵی وەڵامدانەوە نییە. بۆیە لەم گوتارەدا وەك خوێنەرێك ئەو مافە بەخۆم بەڕەوا دەبینم کە پرسیار بکەم و لەبارەی ئەو چەمك و قسە سواو و گوتەی ناتەواو و نەشیاوانەی بە زۆر ئاخنراونەتە فۆڕمی نووسینەوە، بپرسم. ئێمە لە ڕێگەی پرسیارکردنەوە دەتوانین بگەین بە بنەمای گفتوگۆیەکی قووڵ و دوور

لە بڕیاری پێشوەختە، نەوەك تەنیا قسە هەڵڕشتن و گوێنەدانە کەسی بەرانبەر و تەنیا هەر خۆمان قسە بکەین و هەر خۆمان خاوەن دیدگەیەکی دروست بین. ئەمە هەمان پڕەنسیپی بەشێك لە مامۆستایانی ئایینییە، کە بەردەوام قسە دەکەن و گوێ بە بەرانبەرەکانیان نادەن و تەنیا خۆیان بەڕاست دەزانن و هیچ دەرفەتێك بۆ بیرکردنەوە و قووڵبوونەوە ناهێڵنەوە.

نووسین هەمیشە بە دوای شتە نادیارەکانە کە بەدیاریان بخات. ... هێلین

لەم نووسینەدا، لە روانگەی هەست بە پرسیارییەوە، دەمەوێ وەک قوتابییەکی زانکۆ تێگەیشتنی خۆم لەسەر ئەو دۆخە گشتییەی کوردستان بە گشتیتی و بە تایبەتیش ئەو دیاردە دینییەی کە بە دژی ئازادیی مرۆڤ و ژنە، دەربڕم.
راستییەکەی، بۆ من جێگەی دڵتەنگییە، کۆمەڵگەی کوردستانی باشوور، بۆچی دوای ئەو هەموو ئەزموون و رووداوە سیاسیی و دینییە دڵتەزێنانە بێهەڵوێست و بەرنامەیە بەرانبەر ئەو هەموو زلم و دیاردە دواکەتوو و بەسەرچووانەی کە لەیەنە دینیی و نەریتییەکان دەرخواردی کۆمەڵگەی دەدەن؟
کورد چەندین قوربانی داوە و دەدات؛ بۆ ئەوەی، کوردستان ئازاد بکات. لە هەمان کاتیشدا دژی کۆمەڵگە و بە تایبەتیش ئازادی ژنە، کە ڕەوتی داعشی بەناوی دین تا سەرئێسقان دژیەتی! هەکاری بەدەست نەهێنانی ئازادی دەگەڕێتەوە بۆ مرۆڤ و کۆمەڵگەخۆی. کورد زۆر قوربانی دژی داعشی دا کە هێزێکی توندڕەوی ئیسلامی بوو، ئێستا لە جیاتی ئەوەی ئەو توندڕەوییەی دین کەم بێتەوە، کەچی بەهۆی دیاردەیەک بەناوی ئازادیی بیر و راوە، کۆمەڵەیەک مەلا و ڕەوتی نەریتی و بەناوی دینەوە لەمنبەر و تەلەفزیۆنەکانەوە ڕۆژانە پەیامی داعشیی بڵاودەکەنەوە، بۆ نموونە دژی خوێندن، ئازادیی ژن و کرانەوەی کۆمەڵگە لەبەرانبەریشدا حکومەت و ڕێکخراوەکانیش لێیان بێ دەنگن.

جێگەی سەرنجە لە کاتێکدا سیستەمی کار و سیاسەتی حکومەت وایکردووە ئیستا لە کوردستاندا بە هۆی ئەو گۆرانکارییە زۆرانەوە، هەموو کەس دەبی بخوێنێ، کەچی کۆمەڵێک مەلا و پیاوی نەریتییەکان، هەرشەکی توونـدیان دژی ئـازادیی ژن، پێشکەوتنی کۆمەڵگە و خوێنـدن دەستپێکردووە، پرچ رووتی و خوێندن بە بەدینی و سووک پێناسە دەکەن، واتە دژی ئازادی و خوێندنی ژنن. ئەم توندرەیانەش کاریگەرییان لەسەر زۆربەی پیاوی کورد دروستکردووە، کە بە هەڵە لە ئازادی و ئازادی ژن تێبگەن. هەروا تێگەشتوون کە ئازادی ژنان واتە بەرەڵایی و لەشفرۆش و بێ ئەخلاق…تاد. کومەڵگەی ئێرە نەخوێندەوار و بێ ئاگایە، بۆیە وا بیردەکاتەوە. بەکورتی و کوردی، زۆربەی خەلک لە باشووری کوردستان وشیاریان لەسەر ژیان، ئازادی ژن، پرسەی پێشکەوتنی کۆمەڵگە و رووداوە مێژووییەکانییە. تەنها شتێک کە کورد دەیکات، لاسایکردنەوەی دەرەوەیە بە سەقەتی. لەبرە هەموو لاسایی شتی ئەوروپا دەکەنەوە وەک: مادە و سەیارە و مەکینە و تەکنەلۆژیی و …تاد ،واتە کاڵای ماددی ئەوروپا وەردەگردن و بەکاردێنن، کەچی بیر و هزری رۆژئاواش ڕەت دەکەنەوە، ئەمەش وایکردووە کورد ببێتە مەکینە و پارە، واتە تەنیا لە رووالەت نوێ بێت و لە ناوەرۆکیش دەبەنگ.

لەمەو پێش، باسم کرد و دووبارە دەلێمەوە، مرۆڤ کە لە دایک دەبێت، بە ئازادی لە دایک نابێ، یەکسەر نابێت بە تاکە کەس، بەلکو دوایی بە رێگەی فێربوون، ئەزموون و هەوڵدانی بەردەوام دەبێتبە خۆی، خۆی دەکات بە تاکە کەسەکی سەربەخۆ و جیاواز، بەمەش ئازاد دەبێت. بەمجۆرە کە بوو بە کەسەکی ئازاد، بەو زوڵم و ستەمەی لێدەکرێ و مافی زەوت دەکرێ رازی نەبێت، دژی بوەستێتەوە و داوای حەقی خۆی بکات. ئەو حەقەی کە لێت سەندراوەتەوە.
لە ئەوروپاش وەک ئێرە بوو. بەلام ئافرەتانی ئەوێ ئیرادەیان هەبوو بەوە رازی نەبوون کە هەیە. گۆوجیس ماریا ئەلەمپی یەکێکە لەو ئافرەتە بە دەگمەنانەی لەکاتی شۆڕشی فەڕەنسیدا هەوڵیداوە مافەکانی مرۆڤ، ئافرەتانیش بە دەست بێنێت. کە لە سالی ١٨٩١ لە بانگەوازی«مافی ئافرەتان»ی، بلاوکردەوە. لە بانگەوازەکەیدا داوای تەواوی هەمان مافی وەک پیاوانی ئافرەت دەکرد. مەبەستم لە ناسی ئەو ئافرەتە بە دەگمەنە، ئەوەیە کە ئازادی دەستپێشخەری و قوربانی دەوێ. بەکورتی شۆرشەکی گەورەی دەوێ.

بۆیە دەڵێم، ئافرەتان بەسە گوێ مەدە بە دەمگەی ئەو و ئەوان، پیاو و ئافرەت لە هەموو مافێک کە هەیە یەکسانن، جیاوازی نییە لە

نێوانیان، تاکەی ئەو زوڵمەی لێتان دەکرێ قەبووڵی دەکەن؟ تا کەی قوربانی دەدەن؟ زۆربەی ژنان بەرووکەش لاسایی دەرەوە دەکەنەوە، بەڵام بە شاراوەیی، واتە خۆشەویستی دەکات بەبێ ئەوەی دایک و باوکی و… بیزانن، لێرە پرسیارێک بۆ پیاوانی نەریتی جێ دەهێلم، ئایە پیاوانی نەریتی پێت باشە، کچەکەت بە شاراوە، بەدوای حەزی خۆی بکەوێت؛ یا بە ئازادی؟

لە کۆتایی دبێژم، واز لە ژنان بێنن، بلا بچن ل خەونێت خۆ بگەڕن.

«مرۆڤی کورد بە گشتی ئاژەلێکن لە پێستی مرۆڤ». کەواتە جاهیلترین کەس ئەوانەن کە نەزانن جاهیلن. ڕوونتر بێژم، جیاوازی مرۆڤ لەگەل ئاژەڵ ئەوەیە مرۆڤ بیر دەکاتەوە. بەلام بە هۆی ئەو گۆرانکارییە بێ بەرنامەی سیاسیی، لاوازی پلانی پەروەردە و … تاد، هاوکاتیش رەوتە دینییە تووندڕۆییەوە، لە دۆخی ئەمڕۆی کوردستانم مرۆڤی کورد بە گشتی لە ئاستی بیرکردنەوە و هەستی لەو پەڕی لاوازی دایە.

مەبەستم لەو پەیڤانە، من و تۆ و ئەو و ئەوانە. چونکە منیش وەک ئافرەتێکی کورد دەژیم! لە کۆتاییدا ئەوەی دەتوانێت رێگە بەو دۆخە دژوارەی کوردستان و هێزە دژە ئازادییەی ژن و کرانەوەی کۆمەڵگەی بگرێت، بوونی هێزێکی وشیار و ئازادیخواز و بەرپرسیاری ژن و پیاوە، کە بتوانێت بە رێگەی رێخستن و چاڵاکی رۆشنبیریی و مەدەنییەوە خەڵک وشیار بکاتەوە. هەروەک لە پاڵ ئەو هێزەشدا، زانکۆ ئەرکێکی سەرەکی هەیە.

زنجیرەیەك گوتار لە بارەی ناسنامە (8-8) ناسنامە … عەبدولموتەڵیب عەبدوڵڵا

پاڵەوانی ئازادی/ پاڵەوانی مەعریفی

سەردەمی مۆدێرنە، سەردەمی زانستی کە بە کلیلی شۆڕشی پیشەسازی دادەنرێ، سەردەمی زانیارییەکان و کۆمینیکەیشن و سەردەمی پۆست مۆدێرنە، سەردەمی پۆست پیشەسازی و پۆست ئایدیۆلۆجیا، پۆست

بونیادگەری و پۆست هەڵوەشانەوەگەری… سەردەمی دژەکان و مەرگی حیکایەتە گەورەکان…

لە سەردەمی مۆدێرنە و پۆست مۆدێرنەدا، لە سەردەمی کۆتایی و بێکۆتاییدا، بە گشتی دوو جۆر مرۆڤ و دوو جۆر دنیابینی دەبینین، دنیابینی مەعریفەی حیکایی و دنیابینی مەعریفەی زانستی، مرۆڤی رێبۆتی ئایدیۆلۆجیا و مرۆڤی پۆست ئایدیۆلۆجیا! رێبۆتی ئایدیۆلۆجیا دروستکەری بەها کۆمەڵایەتییەکانە، بەڵام مرۆڤی پۆست ئایدیۆلۆجیا کەوتۆتە سەر بڕوایەك ئەویش ئەوەیە کە هەموو شتێك بێ هودە و بێ واتا و پوچە، لە هەندێ وڵاتانی پێشکەوتوودا ئەو بڕوایە هەنگاو بەرەو یەقینی رەها دەنێت، ئەو یەقینە رووتەش هەر تەنها پەیوەندی بە مرۆڤی پۆست ئایدیۆلۆجیاوە نییە، وەك کامۆ دەڵێ پەیوەندی بە جیهانیشەوە هەیە، یان راستر بڵێین پەیوەندی بە دنیابینی نەهلیزمەوە هەیە! واتە پوچی بۆتە نێوانکاری مرۆڤ و جیهان! مۆدێرنە و پۆست مۆدێرنە! دنیابینی حیکایی و زانستی! عەقڵ و زانست…

عەقڵ لەگەڵ زانست هاوگونجاو نایەتەوە, عەقڵ لە توانایدا نییە، بەشداری لە گەشەکردنیدا بکات, بۆیە ئەوانەی کە بە زانست سەرسامن، پێویستە لە نێوان عەقڵ و زانست، لە نێوان دنیابینی حیکایی و زانستی… پارێزگاری لە یەکێکیان بکەن, بە گشتی رێبۆتی ئایدیۆلۆجیا بە لای عەقڵدا دەشکێتەوە، غەرقی حیکایەتەکان و پیرۆزییەکانە، بەڵام مرۆڤی پۆست ئایدیۆلۆجیا روو لە زانستە و هەنگاو بەرەو چەندان مەیلی جیاواز و چەندان فۆڕمی جیاوازی ژیان و کەشفکردن دەنێت، لەوانە مەیلی سەرکێشی و یاخیبوونی رێبازە فیکرییەکان لە شێوەی دژبوونەوەدا دژی سایکۆلۆژیا، هیومانیزم، ئەدیب، شیعر، رۆمان…، مەیلی تێپەڕاندن لە فۆڕمی مەرگی حیکایەتە گەورەکان…

بەشێك لە مرۆڤی پۆست ئایدیۆلۆجیا لە پێناو ئازادی، خۆی لە سێنتەری عەقڵ و هەموو بەها پیرۆزەکان و پاڵەوانێتییەکان دادەماڵێ، پەنا بۆ ئەلکحول و ماددەی هۆشبەر و گەشتکردن و… دەبات، ئەو هەڵاتنە بە رێبازی رزگاری (تیمۆتی لیری-Timothy Leary) ناسراوە! بەشێك پەنا دەبەنە بەر سێکس وەك (ولیام رایش) لە تێزەکەی خۆیدا ستایشی کردووە، واتە تێکەڵکردنی سێکس و سیاسەت، تەماشاکردنی شۆڕش وەك رەهابوونی سێکسی، واتە وەك چۆن گەیشتن بە ئۆرگازم مرۆڤ لە زیندانی جەستە ئازاد دەکات، بە هەمان شێوەش شۆڕش بە حوکمی رەحەتبوونی بە کۆمەڵی دەبێتە سەرهەڵدانی کەسایەتییەکی کۆمەڵایەتی لە سەرووی مەبەستە تاکەکەسییەکانەوە، بەو مانایەش رایش ئازادی سێکسی بە سەرەتای رووخاندنی جیهانی سەرمایەداری

دەزانێت…

مرۆڤی پۆست ئایدیۆلۆجیا دەست بۆ هەموو بۆشاییەکان و هەموو فۆڕمەکانی ژیان و کەشف نەکراوەکان دەبات، خەریکی دەستپەڕی نێرگزیانەیە، گەمە بەو زبڵانە دەکات، کە خستوویەتە لاوە، دەست دەداتە تاوان بۆ ئەوەی لەو زیندانە رابکات، کە خۆی دروستی کردووە، رزگاری خۆی لە تەقاندنەوەی هەوەسەکانیدا دەدۆزێتەوە… بە گشتی لای مرۆڤی پۆست ئایدیۆلۆجیا بەرهەمی ناسنامە و رەهەندە جیاوازەکانی ناسنامە هیچ بەها و بایەخێکی نییە، گەشەسەندن و پێکەوە ژیان و کرانەوە دەبنە کۆمەڵێ چەمکی بە سەرچوو، پێیوایە هەموو ناسکردنێکی خود، خود دەخاتە چوارچێوەیەکی دیاریکراوەوە و رەتکردنەوەی خود و ونبوونی خود و ئابڵوقەدانی خودی لێدەکەوێتەوە! مرۆڤی پۆست ئایدیۆلۆجیا وەك چۆن ئابڵوقەدان رەتدەکاتەوە، لە هەمان کاتدا بۆ بەها پیرۆزەکان ناگەڕێتەوە، مرۆڤی پۆست ئایدیۆلۆجیا هەر تەنها پرۆسیسەی جۆرێك لە تێپەڕاندن و ئازادی و دژبوونەوە و پوچگەرایی ناکات، هەر تەنها ستایشی مەرگی حیکایەتە گەورەکان و مەرگی بەهاکانی ناسنامە ناکات، هەر تەنها کلتور بە زبڵ دانانێت، بەڵکو وەك هایدگەر پێیوایە ئەو ستایشی مێژووی شاردنەوەی حەقیقەتی بوونیش دەکات، یان بە دەربڕینێکی دیکە فەرامۆشکردنی بوون و بەرجەستەکردنی نەهلیزمە.

بێگومان جیاوازییەکی ئاشکرا لە نێوان رۆبۆتی ئایدیۆلۆجیا و مرۆڤی پۆست ئایدیۆلۆجیا هەیە، وەك چۆن جیاوازییەکی روون لە نێوان مەعریفەی زانستی و مەعریفە حیکایی هەیە، جیاوازییەکی دیار لە نێوان (پاڵەوانی ئازادی) وەك دروستکەری بەها کۆمەڵایەتییەکان، لە حیکایەتی شۆڕشی فەڕەنسی و (پاڵەوانی مەعریفە) وەك رێکخەری مەعریفە لە ناوکۆییەك کە خۆی لە بەهاکانی کۆمەڵگا و دەوڵەت بەرزتر دەزانێت، لە شۆڕشی ئەڵمانیدا هەیە! لێرەدا پرسیارکردن لە ناسنامە دەکەوێتە کوێ؟ بە دیوەکەی دیکە ئایا پرسیارکردن لە ناسنامە پرسیارکردن نییە لە مرۆڤ، لە مەعریفە، لە دنیابینی؟

قسەکردن لە مەعریفەی گێڕانەوە قسەکردنە لە ژیان و بیستن و بەکارهێنانی شتەکان و پێوانەی چالاکییەکان و دادپەروەری و خۆشبەختی و دەنگ و رەنگ و … مەعریفەی گێڕانەوە چەمکێکی بەرفرەوانە و مۆڵگێکی نەتەوەیی و لۆکاڵی هەیە! بەڵام مەعریفەی زانستی لە سەر سەلماندن راست دەبێتەوە، دیالۆگ لە سەر سەلماندن بە رەوا دەزانێت، هەرگیز مەعریفەی زانستی ناکەوێتە سەلماندنی دژ بە یەکەوە، وشەی (گریمانە) لە زانستدا کە دەلالەت لە هێزی وشەکە

دەکات، بەو مانایە دێت، کە زانست دەتوانێ بەپێی ئەو گریمانەیە دەرئەنجامەکان جێگیر بکات، زمانی زانست وەك (ژان فرانسێ لیوتار) لە کتێبی (بار و دۆخی دوای تازەگەری)دا دەڵێت زمانی ئاماژەیە (ئاماژە بە شتەکان دەکات) لە زمانی ئاڵۆزەوە دوورە (کە ئاماژە بە رێسا و پێوانە و هەڵسەنگاندن دەکات)… کەواتە پاڵەوانی ئازادی بە پێچەوانەی پاڵەوانی مەعریفەوە لە سەر لێجیکی گێڕانەوە وەستاوە، لێجیکی گێڕانەوە لەسەر کۆکردنەوەی دەستەواژەکان و ئاماژەکان و دەستەواژە ئاڵۆزەکان و … کار دەکات، مەعریفەی زانستی پێویستی بە ئازادی و بوێری هەیە، پێویستی بە پاڵەوانی ئازادی نییە، مەعریفەی زانستی مۆڕگی نەتەوەیی لەخۆدا هەڵنەگرتووە، زانست سەلماندنی دەوێت.

مەعریفەی حیکایی رابردوو لە پێناو دووبارە شیکردنەوە ناخاتە روو، بەڵکو پیرۆزی پێدەبەخشێ و دەیخاتە سەرووی زەمەنەوە، بۆ نموونە ئەفسانەکان… پاڵەوانی ئازادی تەنها خۆی بە رەوا دەزانێت، هەرگیز نابێتە سەرچاوەی رەوایەتی… (لیوتار) هەر لەو کتێبەدا دەڵێ هەر بەو هۆیەوە گێڕانەوەکان لێبوردەیی دەنوێنن و تاکەکان بە یەکەوە کۆ دەکەنەوە. بەڵام مەعریفەی زانستی بە پێچەوانەوە، چۆن لە ئاستێکی دیاریکراوی مەعریفە وەردەگرێت، پاڵەوانی مەعریفی قبوڵکردن و رەتکردنەوە بە رەوا دەبینێت، جگە لەوە مەعریفەی زانستی خاوەن مێژووە و دەکەوێتە نێو زەمەنەوە، بۆیە تیۆری نوێی زانستی لە سەر بەتاڵکردنەوەی کۆن راست دەبێتەوە… پاڵەوانی مەعریفی پێچەوانەی پاڵەوانی ئازادی دەکەوێتە دەرەوەی کۆمەڵگا و ناسنامەوە، چونکە ئەفسانە دروست ناکات، بەڵکو لە لێکۆڵینەوەی عەقڵی زانستی ئەبستراکتدا دەمێنێتەوە.

لە سەر بنەمای ئەو هەموو جیاوازییانەی کە لە نێوان لێجیکی حیکایەت و لێجیکی زانستدا هەیە، زانست رەخنە لە گێڕانەوە دەگرێت و خەسڵەتی رەوایەتی لە گێڕانەوەدا بە سەرچاوەیەك لە سەرچاوەکانی لە دایکبوونی ئیمپراتۆرییەت لە قەڵەم دەدات. بەڵام لەگەڵ ئەو هەموو رەخنانەشدا کەچی لە زەمەنێك لە زەمەنەکاندا پشتی زۆری پێدەبەست! لیوتار ئەو پشتپێبەستنە لە دوو زەمەنی گێڕانەوەدا سادە دەکاتەوە: زەمەنی حیکایەتی شۆڕشی فەڕەنسی کە لە بارەی گەلەوە دەدوێ و پاڵەوانی ئازادی بەرجەستە کرد و لە پێناو پێشکەوتن و لە پێناو هێنانە دی ئامانجەکانی کۆمەڵێك پێوانەی کۆمەڵایەتی و کۆمەڵێ یاسا و رێسای دیاریکراوی لە رێگای دەستاودەستکردن و گفتوگۆوە بە دەست هێنا، لە بەرانبەریشیدا مەعریفەی زانستی دەستە

وەستان نەبوو، رەخنەكانی وەلاناو زانستی پێشكەش بەو گەلە كرد و گەلیش لە پێناو مافەكانی خۆی پشتی بە زانست بەست، بۆ ئەوەی لە رووی مەعریفەی زانستییەوە مافەكانی خۆی بە دەست بهێنێ… زەمەنی حیكایەتی دووەم حیكایەتی ئەڵمانیایە، حیكایەتی پاڵەوانی مەعریفەیە، ئەو پاڵەوانە زانستی لە ناوكۆییەكدا رێكخست، زانستی لە نموونەیەكی ئاكاریدا رێكخست، نموونەیەك كە دەكەوتە سەرووی دەوڵەت و نەتەوەوە! لێرەدا مەعریفەی زانستی وەك مەعریفەی لێوردبوونەوە خۆی دەنوێنێ و دەكەوێتە سەرووی گەل و سەرووی زاناكانەوە! لیوتار پێیوایە ئەو شێوەیە لە رێكخستی مەعریفەی زانستی مۆرگێكی هیگلیانەی لەخۆدا هەڵگرتووە. بەڵام بە گشتی لە هەردوو حیكایەتدا زانست پشت بە دەوڵەت دەبەستێت، چ دەوڵەتێك كە نوێنەرایەتی گەل دەكات، وەك لە حیكایەتی فڕەنسی بەر چاو دەكەوێت، یان ئەو دەوڵەتەی كە نوێنەرایەتی رۆح دەكات وەك لە حیكایەتی ئەڵمانیدا دەبینرێت.

زانست لەگەڵ بەرەو پێشچوونە یەك لە دوا یەكەكانیدا چەندان رێسای زانستی بەسەر خۆیدا چەسپاند و خۆی لەو زەمەن و فەلسەفانە جیا كردەوە، كە رەوایەتییان پێدەبەخشی، ئینجا دوای دیاریكردنی سنورەكانی و لە دوای وەرگرتنی تایبەتمەندێتی و چوونە ناو دامەزراوەكانی زانكۆ و پەیمانگاكانەوە، خۆی لە گشتگیریی هیگلی جیا كردەوە، بەڵام وەك پەیوەندی بە حیكایەتەكانی رۆشنگەری… دەبینین هیچ پەیوەندییەكی ئاشكرا لە نێوان راستی زانستی و توێكاری دروستیدا نییە، بەڵام دەشێ لەسەر حەقیقەتی زانستی چەندان هەڵبژاردەی كۆمەڵایەتی جۆراوجۆر و هەتا ناكۆكیش بونیاد بنرێت، بۆ ئەوەی زانست بتوانێ ئەو ناكۆكییانە یەكلا بكاتەوە. بەمجۆرە زاناكان بوونە بەندەی تایبەتمەندییەكانی خۆیان و خودی خۆیان بونیاد نا و زانست پەلوپۆی زۆری لێبۆوە و زمانی زانستیان بە شێوەیەكی تایبەتی بە كار هێنا.
زانست لە كۆمەڵگا دابڕاو نییە، بەڵكو پێویستی بە رەوایەتی كۆمەڵایەتی هەیە. زانست پێویستی بە میدیا هەیە، پێویستی بە شانۆی ژیان هەیە، پێویستی بە دەنگ و دەنگدانەوە هەیە… بەڵام زانست بەپێی بەرەو پێشچوونەكانی بەرە بەرە بنەما حیكاییە كۆنەكانی فەرامۆش كرد، ئەو بنەمایانەی لە زەمەنێك لە زەمەنكاندا رەوایەتیان پێدەبەخشی… دواجار پرسیاری رەوایەتی بووە پرسیارێكی ناوەكی خودی زانست و بووە بەشێكی جیانەكراوەی خودی زانست.

پرسیاری من ئەوەیە ئایا لەگەڵ كاڵبوونەوەی بنەما حیكاییەكان

پەیوەندی نێوان مرۆڤ ناسنامە، کلتور و ناسنامە، سیاسەت و ناسنامە… خۆی نوێ دەکاتەوە، یان ئەو پرسیارە جەوهەرییە دەکەوێتە کوێی پەیوەندییەکانی تەکنۆلۆجیا و زانست، یان کردەیی و ناکردەیی… بێگومان تەکنۆلۆجیا وێڕای بەرەوپێشچوونە زانستییەکان پەیوەندی خۆی لەگەڵ بەرهەمە زانستییەکان پتەوتر دەکات، هێزی زانستی وەك بنەمای دەسەڵات و سەرمایە و پێویستییەکانی ئازادی هەنگاو بەرەو داهاتوو دەهاوێژێت، سەربەخۆیی زانستی حکایەتی ئازادی سەرەوژێر کرد، ئەگەرچی تا دوێنێ بۆ ئازادی خۆی رەوایەتی لەو حکایەتانەوە وەردەگرت… بەڵام ئەمڕۆ ئازادییەك بە ناوی پێویستییەکانی زانستی هاتۆتە دنیاوە.

بەمجۆرە کەوتنی حیکایەتە گەورەکان و هاتنە ناوەوەی زانست و بەرەوپێشچوونی لە بوارە جیاوازەکاندا و هەژموونی تەکنۆلۆجیا…. هەموو ئەوانە بەشێکی زۆر لە پرسیاری ناسنامە کاڵدەکەنەوە، ئێستا پرسیاری رەوایەتی شان بە شانی تەکنۆلۆجیا و پێشکەوتنە زانستییەکان هەنگاو دەنێت، ئازادی وەك داواکاری زانست و لە پێناو زانست و تەکنۆلۆجیادا خۆی نمایان دەکات، کردنەوەی دەرگاکانی تەکنۆلۆجیا و کۆگای زانیارییەکان بۆ هەمووانە، بۆ ئەوەی بیر لە ناسنامە بکاتەوە، ئەمرۆ دنیا بەرەو پشتکردن لە ناسنامە هەنگاو دەنێ و لە پێناو (ئازادی/ زانست/ تەکنۆلۆجیا) تێدەکۆشێ..

هەولێر 15/6/2018

پێگەی ڕێکخەری گشتی بزوتنەوەی گۆڕان !؟ … فەرەیدون کونجرینی

ڕێکخەری گشتی بزوتنەوەی گۆڕان واتا پێکردنەوەی درزوکەلێنی ناوخۆیی و بنبڕکردنی هەرناکۆکییەك و ڕێکخستنی پەیوەندی نێوان ژورەکان بۆ جڤاتی نیشتمانی و خانەی راپەراندن ەوە ” پاش تێپەراندنی کەمتر لە ساڵیک و جیاوازی لەگەڵ قۆناغی دوای ڕەوانشاد بەدیدەکرێ ” هەروەك لە ئێستادا ڕێکخەری گشتی بزوتنەوەی گۆڕان هاوشێوە دەسەڵاتی کاریزماتیك نەوشروان مستەفای نیەو شتەکان

گۆڕاون" بەمەیش جۆری پەیوەندیەکانی نێوان خانەی ڕاپەراندن و ڕێکخەرو جڤاتی نیشتیمانی چڕتربۆتەوەو بڕیاردان قورسە، بەم تێکەڵاوکردنە پێگەی ڕێکخەری گشتی خاوەندارنیە تەنانەت بە چاکردن و ڕێکخستنەوەی ژورەکان بەبێ جڤاتی نیشتمانی و خانەی ڕاپەراندن بڕیارنادات ڕێگیری هەیە لە چاکردن و گۆڕانکاری ژورەکان، ئەوەی من لێرەدا مەبەستمە دروستبونی دەسەلاتی تاکڕەویی و دیکتاتۆری نیە بەڵکو ئایە ڕێکخەری گشتی واتای کام ئەرکی لەسەرەو بە ناونراوە ڕێکخەری گشتی !؟ ئایە ئەم جۆری کارکردنە نابێتە پەکخستنی گۆڕانکاری ژورەکان و چەق بەستوبون، هەروەك دەبیندرێ کەسایەتی تێدایە لە دروستبونی ژورەکانەوە پێگەی نەگۆڕاوە یان ژورمان هەیە موچەی خۆی وەردەگرێت و پاڵی لەداوەتەوەو لە ئیمەو مانان دەڕوانێ شتێك بە بەرژەوەندی بنوسین و بڵاوبکرێتەوە سستی و ناچالاکی ژورەکان بەجۆرێکە بۆتە ناڕازایی هەڵسوڕاوەکان، یان کۆمەڵێك گۆرانخوازو هەڵسوڕاو بەگروپ یەك دەگرن بە بەرژەوەندی بزوتنەوەکە داواکاریان هەیە گوێداریان نابن و ناچن بەدەنگ داواکاریەکانیانەوە، دەرەنجام لە سۆشیالمێدیاوە داواکاریەکانیان وەك ڕەخنە بڵاو دەکەنەوەو کێشەکان زەقتردەبنەوە، هەروەك لە چەندڕۆژی رابوردودا نەیارانی گۆڕان بچوکترین داواکاری گۆڕانخوازان و پەیوەندیەکانی نێوان هەڵسوڕاوانیان گەورەکرد.

پاش 18 ساڵ لە حکومڕانی کوردی هەرێمی باشوری کوردستان ، بەئاستێکی خراپ و دوور لە هیوای خەڵك بەڕێکرا " گەشمردە نەوشیروان مستەفا توانی بەپشتیوانی هاورێکانی گۆڕانکاری لەناکاو بخزێنێتە نێو ساحەی سیاسی هەرێمی کوردستان و پەیامێکی جیاواز لە مێژوی گەلی کوردستان بەئاستێکی ڕێکخراوی و مەدیایی بەخەڵك ئاشنابکات ، بەهێزی گەل لەماوەیەکی کەمدا بزوتنەوەی گۆڕانی بەچەند قۆناغێک گەیاندە دامەزراوەیەکی ئەوتۆ کە دەسەڵاتی دوەمی لەحکومەتدا بەردەستەکرد " هەروەك لەهەڵبژاردنە ناوخۆیەکانی هەرێمی کوردستاندا لەگوتارێکیدا بە ڕایگشتی دەڵێت ، بزوتنەوەی گۆڕان بەجۆرێك دامەزراوە بەوازهێنانی پانزدە کەس و مردنی چەند کەسێك توشی شکستو هیچ ئەزمەیەک نابێت و بەردەوام دەبێت ، بەگومان بزوتنەوەی گۆڕان لەباڵاترین پلەی دەسەلاتدا دەمێنێتەوە و لە بەرەو پێشچوندا دەبێت و ئاسودەیی بۆ خەڵك بەرجەستەدەکات.

نەوشیروان مستەفا" لە نوسراوێکیدا بۆ هاوڕێکانی دەڵێت " ئاڵوگۆڕ لە هەیکەلی سەرکردایەتی بزوتنەوەی گۆڕان دا ، لەچاو حیزب و ڕێکخراوەکانی تری کوردستان دا ئاسانترە. ئەوەشمان لەئەنجامی

شیکردنەوەی تەجروبەی هەمو حیزبەکانی تر دەرهێناوە. بۆ ئەوەی سەرکردایەتی نەبێتە مۆتەکەی سەر لەشی حیزب. بۆ هەڵبژاردنی سەرکردایەتی پێویستمان بە بەستنی کۆنگرە نیە، وەکو حیزبەکانی تر جڤاتی نیشتمانی بەشێوەیەکی ئاسۆیی لەهەمو باژێڕەکانی کوردستان و ، لەناو ڕێکخراوەکانی تاراوگە هەڵئەبژێردرێ. ئەوانیش بێ ئەوەی پێویستیان بە بەستنی کۆنگرە بێ ڕێکخەری گشتی و، ئەندامانی خانەی ڕاپەڕاندن هەڵبژێرن.

پێگەی ڕێکخەری بزوتنەوەی گۆڕان تەنها بە نەوشیروان مستەفا کرا، گەر هاوڕێکانی بیانەوێت پێگەی ڕێکخەری وەك خۆی دەهێڵنەوە" مەرجنیە تەنها لە دیدی نەوشیروان مستەفا بڕوان و گوتەکانی بڵێنەوە " بزوتنەوەکە دەتوانێ سود لە ئەرشیفی ڕێکخەر ڕەوانشاد وەرگرێت و گۆڕانی ڕیشەیی ئەنجام بدەن و دەسەڵاتی حیزبی بخاتە ژێر فشاری گەل و دەسەڵاتی حکومەت بەهەموچەمکەکانیەوە سەروەربێت و یاسا پێشنگ بێت.

لە سەرەتای ساڵی 2010دا لە دیدارێکی کورتم لەگەڵ رێکخەری پێشوی بزوتنەوەی گۆڕان و سەرنجم لە پڕۆژەکاری بزوتنەوەکە لەوەڵامی پرسیارێکی مندا هاتوەو دەڵێت بۆ باشکردن و چاکردنی ژورەکان ئەرکی ڕێکستنی منە نەك گروپ و دەستە" ئەندامانی جڤات و خانەی ڕاپەراندن لەم□ بەستم تێدەگەن لەوەی ژورەکان نوێ ناکرێنەوە " ئەوەی پێویستە" کورت و پوخت قسەی لەسەربکەم و درێژە بەم باسە نەدەم " ئامانجم پێگەی ڕێکخەری بزوتنەوەی گۆڕانە! چەند هەفتەیەك دوای کۆچی نەوشیروان مستەفا پێشنیارمکرد بەڵام نەگەیشتە شوێنی مەبەست!؟ لە سەرەتای پێشنیارەکەمدا نوسیبوم" لە پاش□ ک□چی دوای نەوشیروان مستەفاو فەراغ بونی پۆستی ڕێکخەری گشتی بزوتنەوەی گۆڕان دەکرێت لەداهاتویەکی نزیکدا بەکۆنگرە یان هەلبژاردن ئەنجامدرێ ، ئیدی هەڵبژاردنەکە بە کۆی گشتی لەنێو بزوتنەوەی گۆڕاندا بێت یان جڤاتی نیشتمانی بزوتنەوەی گۆڕان ڕێکیخا ، گرنگ ئەوەیە کاری بۆ بکرێت" لەپێناو بزوتنەوەی گۆڕان و هێشتنەوەی >

ناوەڕۆکی پێشنیارەکەم چارەسەری بنەڕەتی و هێشتنەوەی پێگەی ڕێکخەری یەکەمی بزوتنەوەی گۆڕان بوو! بەڵام نەتواندرا کاری جدی بۆبکرێت" فراوانبونی ئازادی ڕەها لەناو بزوتنەوەی گۆڕاندا بەجۆرێکە هەر کەس خۆی بەخاوەن بڕیار دەزانێت و لێدوان ئەدا بەناوی بزوتنەوەی گۆڕان و دوور لە ڕێکخەری گشتی" بۆ ئەم مەبەستە دەبوو ژوری یاسایی بانگێشتی کەسەکان□ بکات و لێپرسینەوەیان لەسەربکات " پەرلەمانتار و وەزیرێك یان هەر کارمەندێکی حکومی

لەسەر لیستی گۆڕان دامەزرابێت " چگە لە ئەركە ئیدارییەكەی بۆی نەبێت بەناوی بزوتنەوەی گۆڕان لەدوان بدات بە ڕۆژنامەو سۆشیال مێدیا" لەدوانی لەوجۆرە ئەركی مێدیای بزوتنەوەی گۆڕانە كە ڕێكخەری گشتی و خانەی ڕاپەڕاندنی لە پشتەوەیە ، ڕێكخەری گشتی لەم وەرزەدا بەجۆرە پێگەی نمایش دەكا جقاتی نیشتمانی و خانەی راپەراندن پەرشتیاری ئەركەكانیەتی!؟

هاوسەرۆكی بزوتنەوەی گۆڕان هەڵبژێرن ! ؟

بەچی نابێت ڕێكخەرێك بە بزوتنەوی گۆڕان هەڵبژێردرێت و هاوشێوە دەسەلاتەكانی نەوشیروان مستەفای نەبێت . لە كۆمەڵگەی كوردیدا هەشتا شتێك نەكراوە هەڵبژاردنەكی سەركەوتوانەی بە ئەنجامدرابێت و لەكۆتایهیدا دژایەتیان نەكردبێت ! ؟
لە پاش هەر هەڵبژاردنێك تەگەرە ڕودەدات و دەبێتە گرفتی هەمیشەیی تا هەڵبژاردنێكی تر

ئەركی ڕێكخەری گشتی تەنها خودی كاك نەشیروان توانی و گەیاندیە لوتكە با لە چاوەڕوانی ئەوەدانەبین و هەوڵنەدرێ جارێكی دی ڕێكخەری بزوتنەوەی گۆڕان تاك بێت " نابێت تاكە كەسێك هەڵبژێردرێت بۆ ئەو پۆستە چونكە پێگەی ڕێكخەری بزوتنەوەی گۆڕان بەتاكە كەسێك سەركەوتونابێت و كەس ناتوانێ هەمان پێگە وەك خۆی و باشتر كاری لەسەربكات ، لێرەدا ئاماژە دەكەم كە هاوڕێیانی ناو بزوتنەوەی گۆڕان بەتایبەت جقاتی گشتی بزوتنەوەی گۆڕان جەخت لەسەر ئەم باسەبكاتەوە بۆ ئاستێكی جیاواز لە ناوچەكە هاوڕێكخەر هەڵبژێردرێت.

لێرەدا ئاماژەم بە سێ كەسایەتی هاوڕێو نزیك لە كاك نەوشیروان كردوە (عومەر سەید عەلی قادری حاجی عەلی مەحمەد تۆفیق ڕەحیم) بەر لە تەواوی خوێندنەوەی ئەم باسە پرسیار دەكەیت ئایە بۆ دەبێت ئەم سێ كەسایەتیە ؟ بەڵێ " دەمەوێ ئەوە بڵێم مەبەستی سەرەكیم خۆدەربازكردنە لەودەردەپیری كە تەواوی سەركردەكانی كورد لە تەمەنێكدان كاتی ئەوەهاتوە توشی لەبیرچونەوە بن " بۆ ئەو ئەركە تەیانە پەڕاندوە گەربمێنەوە كێشە لەناو بزوتنەوەی گۆڕان دروستبێت، یەكێك لەو گرفتانە داوای ڕێخەری دەكەن یان هەوادارانیان پێشنیار دەكەن هەریەك لەو سێ كەسایەتیە چوارساڵ ڕێخەربێت واتا 12 ساڵ بزوتنەوەی گۆڕان چەقبەستودەبێت! خۆ ئەگەر هەر سێ كەسایەتیەكە پێكەوە بۆ چوارساڵ ببنە هاوڕێكخەری بزوتنەوەی گۆڕان ئەوا دەسەڵاتی ڕەهای ویستەكانیان لەناو بزوتنەوەی گۆڕان بەجێ گەیاندوەو قۆناغی سێهەم خێراتردەبێت لەوەی لاوەكان بەشداربن

و بــزوتنەوەی گۆڕان بەقۆنــاغی ســێهەم لەفیلتەری ڕەوانشــادو ســێ کەســایەتی نــاوبراو بەردەوامبێ” لەگۆڕانکــاری پۆســتی ڕێکخەری برزوتنەوەی گۆڕان ، بەڵکو ئەم پۆستە دەبێت بەدو قۆناغدا بڕوات هەروك چۆن لە ناوەڕۆکی پڕۆژەکەدا ئاماژەمان پێداوە.

فەرەیدون کونجرینی

دیوانی سەباح ڕەنجدەر … بەرگی پ□ک□م و دووەم

با بەت: ڕۆمانە شیعر – شیعر – پەخشانە شیعر

بۆ خوێندنەوەی بەشی یەکەم کلیکی ئێر□ بکەن ….

بۆ خوێندنەوەی بەشی دووەم کلیکی ئێر□ بکەن ….

مەزاتخــانە (تەنــزە چیــرۆک) … نووسینی: جەلال قادر

ئەندازیارێکی زەنگین هەبوو، بەیانیان زوو بە خۆیی و ئاخر مۆدێلی (مرسدیس) دەهاتە گەڕەکەکەمان و کرێکارێکی هەڵدەگرت و دەچوون بۆ سەرکار. بەلام کرێکارەکە کە باوکی دوو منداڵ بوو ژنێکی شۆخ و شەنگی هەبوو کە ل□گ□□□ مانگ شەڕی دەکرد!.
بۆ پشووی نیوەڕۆ ونانخواردن ئاغای ئەندازیار بە تەنیا دەگەڕایەوە ماڵی کرێکارەکە و ژەمێ خۆشی لەو مانگی هەنگوینی□ د□خوارد. من و برادر□کانم، پۆلێک منداڵی چەتــوونی گەڕەگ بــووین هەستمان بە هەمووشت کردبوو.

ڕۆژێکیان لەگەڵ (جووتەی) برادەرم وتمان ماشێنەکەی بشکێنین، دواجار جووتە وتی : ئەی بۆ نەچین جووتە پێلاوە گرانبەهاکەی بدزین وبیفرۆشینەوە و بە پارەکەی بچینە سینەما و فەلالش بخۆین!.
بۆ نیوەڕۆ کەمینمان دانا، کابرای ئەندازیار هات. جارجار لە کونی دەرگەوە سەیری ناو حەوشەمان دەکرد. دیاربوو خانم ئاوی لە حەمام گەرمدەکرد. ئێمەش چاوەڕووان بووین تا خۆیانکرد بە حەمامەکەوە.
لەپاش دڵنیابوون بەسەر دەرگەی حەوشە بازماندا وچووینە هەیوانەکە، جووتێ پێلاوی چەرمی ئیتاڵی و قەمیس و پانترۆنێکی جوانمان بینی. من جووتە پێلاوەکەم هەلگرت و (جووتەی) برادەرشم کراسەکانی خستە ژێر باخەڵی… لە حەمامەکە نزیک بووینەوە گوێمان لە ئاخ و ئۆفی خانمی مال□ بوو، کە تا ئێستاش ئەو دەنگە ناسکە لەگوێم دەزرنگێتەوە.
کراس و پێلاوەکانمان هەڵدا ئەودیو دەرگە ودوبارە بە ئاسپایی بە دەرگەکە سەرکەوتین و لەگەڕەک دوور کەوتینەوە. تا قەدەرێک خۆم و برادەرکەم پێکەنین بەری نەداین، جووتە لە منی دەپرسی : گوێت لە ئاخ وئۆفە بوو؟
منیش بە پێکەنینەوە دەمووت : ئۆی ئۆی……
بەهەربار جووتە پێلاوە قاوەییە جوانەکە بەدەستمەوە بوو، بڕیاربوو بچین بۆ مەزاتخانە و بیفرۆشین!.
هەر لەسەر بازاڕەکەی (رەحیماوە) ڕێبوارێک دەستی گرتم و وتی : بچکۆڵ ئەو پێلاوە نافرۆشیت؟
وتم : بەلێ..دەیبەن بۆ مەزاتخانە دەیفرۆشین!
؛- ئەم پێلاوە جوانانەتان لە کوێ بوو؟
من د□م□م تەتەلەی کرد، باشبوو جووتە فریام کەوت و خێرا وەلامیدایەوە: جڵ وبەرگی خاڵمانە.. مانگێک دەبێت مردووە و خالۆژنم پێیداوین بۆی بفرۆشین!.
کابرای ڕێبوار پێلاوەکانی تاقیکردەوە پڕ بە پێی بوو. خێرا دەستیکرد بە گیرفانیا و روبعە دینارێکی داینێ.
منیش رەتمکردەوە و وتم : بۆ دەزانی ئێمە منداڵین؟
ئەمجا کردی□ ئەک دینار…خێرا پارەکەمان وەرگرت وسواری کۆستەرەکان بووین بۆ ناو بازاڕ!
ئەو ئێوارە چووینە سینەما و فەلافلشمان خوارد کەچی هێشتا بڕێک پارەیترمان لە گیرفان مابوو!.
لەپاش هەفتیەیەک چاودێری ماڵە کرێکارەکە و هاتووچۆی کابرای ئەندازیارمانکرد…بەلام پێدەچوو ئەندازیارەکە بە سواری تاکسی نزیک گەڕەک بێت و پاشان بە دزە دزە خۆیدەکرد بە ماڵی مانگەشەوەوە!.
ڕۆژی هەینی بوو دونیا گەرمبوو تازە لە سینەما دەگەڕاینو□ بەرەو ماڵ. جووتەی برادەرم وتی : بۆ نەچینە ناو مزگەوت خۆمان فێنک

کەینەوە؟
؛- ئاخر من نوێژکردن نازانم!
؛ کورە منیش نایزانم…دەچین لە ڕیز دەوەستین و گەورەکان چیانکرد ئێمەش لاسایان دەکەینەوە!.
خۆمانکرد بەژوورا، لەناو مزگەوت جگە لەمن و جووتە یەک منداڵیتری لێ نەبوو. تەنانەت ئەو سەردەمانە گەنجان نوێژیان ناکرد و مزگەوت شوێنی پیر و پیاوە بەساڵە چووەکان بوو!.
پاش ڕووخسار شۆرین لە پشتی چەند ئەفەنییەک ڕیزمانبەست!.
هەر ئەوەندەمان زانی کابرای ئەندازیارش هاتە پێشمانەوە وناوی خوای لێهێنا.
کاتێ ئێمە لاسایی ئەوانمان دەکردەوە، ئاغای ئەندازیار بە وردی سەیری کابرای تەنیشتی دەکرد!.
لامان سەیربوو، کاتێک ئێمەش سەیری کابرای نوێژکەرمانکرد خێرا بە جــووتەم وت: کــورە ڕاکە ئەوە جڵ وبەرگــی کــابرای ئەنــدازیاری لەبەردایەوە!.
جووتە تووند دەستیگرتم و وتی : ڕاوەستە کوڕی خوا با بزانین فیلمەکە چی بەسەردێ!.
ئاغای ئەندازیار دەستی خستە سەرشان کابراو وتی : ئەرێ برا زەحمەت نەبێت پێم ناڵێیت ئەو جڵ وبەرگەت لەکوێ پەیدا کردووە؟
کابرای نوێژکەر بەسەرسووڕمانەوە ئاوڕێکی ئەملاوئەولای خۆیدایەوە، نەیدەزانی چۆن وەلامیداتەوە. ئینجا سەیرێکی پشتەوەی خۆیکرد وئێمەی بینی وچاوی زەقبوەوە!.
خۆم و جووتەی برادەرم لەترسا پێمان لەسەرپێ دانابوو بۆ ڕاکردن.
کەچی کابرای نوێژکەر پێکەنی و وتی : لە مەزاتخانە!.
ئێمەش لە خۆشیا خێرا دەرچووینە دەرەوە!.
(هاوینی ٢٠١٨)

بانگەواز … سمکۆ

ئەم بە یانی یە نزیك پارکی ئازادی
لەگەڵ شیعرێکی بەکر عەلی
پیاسەم دەکرد
تەرمێکم دۆزی یەوە

ژنێکی ئێسک سووك بوو
خەڵتانی گوڵ کرابوو
سەیرم لێهات
خوێنەکەی بۆنی نێرگزی
قەراغی لێدەهات
لە باتی کرم گوڵ تێی دابوو
لەباتی شەرم جەستەی ڕووتی
تیشکی پەلکە زێڕینەی لێدەهات
پێ دەچی پیاوێکی بەشەرەفی شارەکەم
دوێ ئێوارە
لەسەر شەرەف کوشتبێتی
ئای شەرەف
دەبێ مانای چی بێ بە کوردی؟
من نازانم تۆ دەزانی؟
ئەم بەیانی یە پەیکەری ڕووتی ڤینۆسم دی
پێ دەچی هانایەکی بێکەسی بۆ گۆڕەکەی
شیرکۆ هێنا بێ
یان پارکی ئازادی،
بۆ مشتێ خۆشەویستی و ئازادی گەرا بێت!
من حەز دەکەم جەستەکەی
لە باخەکەی دایکم بنێژم
زۆر دەمێکە باخەکەی خەون بە گوڵەوە دەبینێ،
گەر هەستایەوە من مارەی کەم
من مانای شەرەف نازانم
و نایشی کوژم.
ماچی دەکەم
هیودارم ئەم ماچە نەبێتە
خۆڵەمێش لە دەمیا.
ماچی دەکەم تا هەردوکمان دەتوێینەوە

بەس ناوەکەی نازانم
زۆر حەز دەکەم کە بیزانم
گەر هەر کەسێك دەیناسێ
تکایە پێم بڵێ
تکایە ئی مەیڵێك بکەن
با حکومەتیش بزانی

KDPUK@Iraqdead.com

Simko 2018

بـەبـە … عـەلی حـەمـەڕەشید بـەرزنجی

بـەبـە خـۆشی خستـە ماڵ
وا کـەوتـۆتـە گڕ و گـــاڵ
یـەک یـەک هـەتا دەتوانـێ
بـۆ هـەمـــوومان دەڕوانـێ
پـێکـەنین و گـــــریانی
شـــــەوان و بـەیانیانی
لـە لای بابـە و لای دایـە
وەکـــــو مـۆسیقا وایـە

* * *

بـێهـــرووز غەریـــب پـــوور: دوای فیلمـــی "دەوەنـــدە" ئەزمـــوونی رێگـــایەکی دیکـــەم لـــە سـینەمای منداڵ□ و مـێرمنداڵدا کرد

مەنووچێهر جیهانی – "بـێهرووز غەریب پوور" دەرهـێنەری ناوداری سـینەما و شـانـۆی بـووکەـڵەی کوردسـتان و ئـێـران سـەبارەت بـە ئەزمووونەکانی لە سینەمای منداڵ□ و مـێرمنداڵدا رایگەیاند: لە دوای فیلمی سینەمایی "دەوەندە" واتە "ڕاکەر" ئەزموونی رێگایەکی دیکەم لە سینەمای منداڵ□ و مـێرمنداڵدا کرد.

به پێی راپۆرتی لیژنەی راگەیاندنی گشتیی فێستیڤاڵی نێونەتەوەیی فیلمەکانی منداڵان و مێرمنداڵانی ئێران؛ “بێهرووز غەریب پوور” نووسەر و دەرهێنەری بەئەزموونی سینەمای منداڵ و مێرمنداڵی ئێران سەبارەت بە ئەزموونەکانی چالاکیی خۆی لەم بوارەدا گوتی: بەر لە نووسینی سیناریۆی فیلمی سینەمایی “دەوەندە” واتە “ڕاکەر”، چەندین بیرۆکەی جۆراوجۆرم بۆ سینەمای منداڵ و مێرمنداڵ هەبوو، بەڵام سیناریۆی “دەوەندە”م کە نووسی، ئەزموونی رێگایەکی دیکەشم پەیدا کرد.

ئەو سینەماکارە کوردە هەروەها گوتی: لە درێژەی کارەکەمدا چەندین سیناریۆی جۆراوجۆرم سەبارەت بە منداڵ و مێرمنداڵ نووسی کە یەکێک لەوانە سیناریۆی “ئوردەک لی” بوو کە بنکەی هزریی بارهێنانی منداڵان و مێرمنداڵانی ئێران ئامادە نەبوو لەسەری سەرمایەگوزاری بکات و پاشان لە دوای بیست و پێنج ساڵ چاوەڕوانی، ساڵی پار ئەو فیلمەم ساز کرد.

غەریب پوور لە درێژەی قسەکانیدا وەبیری هێنایەوە: هەروەها فیلمی سینەمایی “کارئاگای 2” و فیلمی سینەمایی “تەنبەڵی پاڵەوان”م دروست کرد کە فیلمی دووهەم تەنیا رێزی لێگیرا، لەبەر ئەوەی کە بۆ منداڵان بەرهەم هێنرابوو، نە رەخنەگران. رەخنەگرێک ئەو فیلمەی لەگەڵ فیلمی سینەمایی “حەسەن کەچەڵ”ی خودالێخۆشبوو “عەلی حاتەمی” دەرهێنەری ناسراوی سینەمای ئێران بەراوەرد کرد و بەو ئەنجامە گەیشتبوو کە من نەمتوانیوە فیلمێکی وەکوو ئەو دروست بکەم. لە حاڵێکدا ئەگەر بە وردی سەرنجی بدایە، تێدەگەیشت کە بەردەنگی فیلمی “حەسەن کەچەڵ” هەر منداڵان نین. لەگەڵ ئەوەشدا سیناریۆی “تەنبەڵی پاڵەوان” لە ساڵی 2000ی زایینی لە ریزی باشترین بەرهەمە چاپکراوەکانی منداڵ و مێرمنداڵ ناسێندرا.

“بێهرووز غەریب پوور” لە وڵامی ئەوەی کە هۆکاری کزبوونی رێژەیی سینەمای منداڵ و مێرمنداڵ لە دوای سەردەمی زێڕینی دەیەکانی 1980 و 1990ی زایینی لە چ هۆکارگەلێکدا هەڵدەسەنگێنێت، رایگەیاند: بەڕێوەبەری فیستیڤاڵی نێونەتەوەیی فیلمەکانی منداڵان و مێرمنداڵانی ئێران لە سەرەتادا بنکەی هزریی بارهێنانی منداڵان و مێرمنداڵانی ئێران بوو، بەڵام لە دوای شۆڕشی ئێران، دامەزراوەی سینەمایی فارابی بەرپرسایەتی بەڕێوەچوونی ئەم فێستیڤاڵەی لە ئەستۆ گرت.

سی و یەکەمین خولی فیستیڤاڵی نێونەتەوەیی فیلمەکانی منداڵان و مێرمنداڵانی ئێران بە دەبیری و بەرپرسایەتی “عەلیڕەزا رەزاداد”

لە ڕۆژانی 8 تا 14ی مانگی خەرمانانی ئەمساڵ ڕێکەوتی 30ی ئۆگۆست تا 5ی سێپتەمبری 2018ی زایینی لە دوو بەشی نەتەوەیی و نێونەتەوەییدا لە شاری مێژوویی ئیسفەهان لە وڵاتی ئێران بەڕێوەدەچێت.

عەباس کیارۆستەمی بە بەرهەمەکانی گرینگی سەرنجدان و بارهێنانی فەرهەنگیی نەوەی نوێی مسۆگەر کرد

مەنووچێهر جیهانی ـ “عەباس کیارۆستەمی” بە بەرهەمە سینەماییەکانی وەکوو “موسافیر” ، “ئەزموون” ، “باسی یەکەم، باسی دووهەم” و … گرینگی سەرنجدان و بارهێنانی فەرهەنگیی نەوەی نوێی ئێرانی لە چوارچێوەی بەڵگەفیلم ـ فیلمی چیرۆکیدا مسۆگەر کرد.
بەڕێوەچوونی فێستیڤاڵەکانی فەرهەنگی و هونەری کە منداڵان و مێرمنداڵان کۆمەڵگەی دیاریکراوی ئامانجی ئەو پێکبهێنن، تەنانەت ئەمڕۆکە وەکوو پێداویستییەک وایە.
بەڕێوەچوونی فێستیڤاڵەکانی تایبەت بە فیلمەکانی منداڵان و مێرمنداڵان، دەتوانێت وەکوو سەرمایەگوزارییەکی فەرهەنگی بۆ نەوەکانی دوایی کۆمەڵگا سەرنجی پێبدرێت و هەر بەم هۆکارە، لێکدانەوەی پێداویستیی بەڕێوەچوونی فێستیڤاڵی فیلمەکانی منداڵان و مێرمنداڵانیش گرینگییەکی تایبەتی هەیە کە لە درێژەدا باسی لێوە دەکەین.

لە دوای پێکهێنانی بنکەی هزریی بارهێنانی منداڵان و مێرمنداڵانی ئێران لە ساڵی 1965ی زایینی سەرنجدان بە پەروەردە و بارهێنانی کەم تەمەنترین چینی کۆمەڵگا، زیاتر لە جاران گرینگی پێدرا، هەتا ئەو جێگایەی کە دەرهێنەرێکی وەکوو “عەباس کیارۆستەمی” بە بەرهەم گەلێکی سینەمایی وەکوو “موسافیر” ، “ئەزموون” ، “باسی یەکەم، باسی دووهەم” و … گرینگی سەرنجدان و بارهێنانی فەرهەنگیی نەوەی

نوێی ئێرانی لە چوارچێوەی بەڵگەفیلم ـ فیلمی چیرۆکیدا مسۆگەر کرد.
بە سەرکەوتن و گەیشتنی شۆڕشی ئیسلامیی گەلانی ئێران و گۆڕانکاریی پێکهاتەیی کە لە سینەمای ئێراندا روویدا، سەرنجدان بە بەرهەمهێنانی ناوەرۆک بۆ ئەو منداڵان و مێرمنداڵانەی کە لە یەک سەردەمی تێپەڕیوی فەرهەنگیدا بوون، وەکوو ریزبەندیی یەکەمی فەرهەنگیی دەسەڵاتدارێتیی کۆماری ئیسلامی ئێرانی لێهات و لەم ڕووەوە، بەرپرسانی فەرهەنگی لە ساڵی 1982ی زایینی یەکەمین خولی فێستیڤاڵی فیلمی منداڵ و مێرمنداڵیان بەڕێوەبرد.

ئەم فێستیڤاڵە بە مەبەستی ئاشناکردنی کۆمەڵگای دیاریکراوی ئامانجی خۆی لەگەڵ بایخەکانی فەرهەنگی ئێرانی ـ ئیسلامی، داب و نەریت و رەسەنایەتییەکانی نەتەوەیی لە ماوەی ساڵانی رابردوودا لە شارە جۆراوجۆرەکانی ئێران، وەکوو: ئیسفەهان، تاران، هەمەدان و کرمان بەڕێوەچووە و ناوبژیوان و دادوەرەکانی لە سێ گروپی تەمەنی گەورەساڵان، مێرمنداڵان و منداڵان هەڵدەبژێردرێن کە ئەم رووداوە، وێڕای هاوبەشی خواستن لە منداڵان و مێرمنداڵان و گرینگیدان بە بیر و بۆچوونی ئەوان، فەرهەنگی کاری گروپیی هاوبەش و هەروەها هاوکاریی کاریگەری دانەر لەگەڵ کەسانی دیکەش بە منداڵانی ئەمڕۆ و نەوەکانی سبەی فێر دەکات و بۆ ئەوان لە وەرگرتن و ناسینی کۆمەڵگادا دەورێکی گرینگ و کاریگەر دەگێڕێت.

لە راستیدا، ئەمڕۆ پەرەسەندنی کەرستەگەلی پەیوەندییە گشتییەکان، دەست پێڕاگەیشتنی سادە و ئاسان بە رایەڵە ئاسمانییەکان و کەناڵەکانی مانگی دەستکرد و بەرەوڕووبوونەوەی لە رادەبەدەری منداڵان لەگەڵ کارتۆنە بیانییەکان کە بەستێنی کاریگەریی وەرگرتن لە فەرهەنگی رۆژئاوایی لە تەمەنەکانی خوارەوە پێک دەهێنێت، وەکوو هەڕەشەیەکی جیددی فەرهەنگی دەبێ خەسارناسی بکرێت. هەروەها بەڕێوەچوونی فێستیڤاڵی نێونەتەوەیی فیلمەکانی منداڵان و مێرمنداڵانی ئێران کە شوێنێکە بۆ ناسین و ناساندنی فەرهەنگی خۆماڵی و نەتەوەیی بە نەونەمامانە، ئەمەش دەتوانێت وێڕای کەم کردن و سڕینەوەی هەڕەشە فەرهەنگییەکانی بێگانە، وەکوو هەل و بوارێک لە پێناو هاوکاریی فەرهەنگی، هونەری و ئاراستەکردن و فرۆشتنی بەرهەم گەلی سینەمایی منداڵ و مێرمنداڵ بە وڵاتەکانی دیکە سەرنجی پێ بدرێت و ببێتە گەرەنتییەک بۆ گەڕانەوەی سەرمایەی بەرهەمهێنەرەکانی ئەم جۆرە بەرهەم گەلی سینەمایی و ببێتە هۆی گەشەکردنی چەندایەتی و چۆنایەتی فیلمەکانی منداڵ و مێرمنداڵ.

بەڕێوەچوونی فێستیڤاڵی فیلمی منداڵ و مێرمنداڵ دەتوانێت بەستێنێک ئامادە بکات بۆ ئەوەی کە ئەدەبیاتی چیرۆکیی کۆنی ئێمە و ئەو چیرۆکە بەردەوامانەی کە سینگ بە سینگ و نەوە بە نەوە لە رابردووەکانەوە گێڕدراوەتەوە، لە چوارچێوەیەکی داهێنەرانە، دراماتیک و بە شێوەی وێنەیی فیلمی سینەمایی بگۆڕدرێتەوە بۆ ئەوەی کە منداڵان و مێرمنداڵانی کۆمەڵگای ئەمڕۆی ئێران لەگەڵ فەرهەنگی دەوڵەمەندی رابردووەکانی خۆیان خوو بگرن؛ لە ئوستوورەکان و پاڵەوانە ئەدەبییەکانی خۆیان سەمبول و هێما دروست بکەن و بۆ بینینی کارتۆنەکان و ئەنیمەیشێنە رۆژئاواییەکان کە زۆربەیان لە دژی بایخەکانی فەرهەنگی ئێرانی ــ ئیسلامییە، تامەزرۆیی و دەرفەتێک نەدۆزنەوە.

سی و یەکەمین خولی فیستیڤاڵی نێونەتەوەیی فیلمەکانی منداڵان و مێرمنداڵانی ئێران ICFF بە دەبیری و بەرپرسایەتی “عەلیڕەزا رەزاداد” لە رێژانی 8 تا 14ی مانگی خەرمانانی 1397ی هەتاوی رێکەوتی 30ی ئۆگۆست تا 5ی سێپتەمبری 2018ی زایینی لە دوو بەشی نەتەوەیی و نێونەتەوەییدا لە شاری مێژوویی ئیسفەهان لە وڵاتی ئێران بەڕێوەدەچێت.

“پووریا بێهرادکیان” رەخنەگر و کارناسی سینەما